

Juni 2023

Rapport

Shanazi hjältars arbete för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck

Stefan Sjöberg, Charlotta Donohue, Nessica Nässén & Catharina Löf

Avdelningen för socialt arbete och kriminologi

Akademin för hälsa och arbetsliv

Högskolan i Gävle

Forskningsprojektledare: Stefan Sjöberg

Kontakt: stefan.sjoberg@hig.se, 026-64 81 90

Sammanfattning

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) är ett allvarligt samhällsproblem som drabbar främst flickor och kvinnor, men även pojkar och HBTQI personer. Gävle kommun beviljades medel från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) samt Delegationen mot segregation (Delmos) för att med hjälp av forskare från Högskolan i Gävle undersöka och utvärdera den våldspreventiva HRV metoden/projektet *Shanazi hjältar*. Syftet var att undersöka huruvida utfallet av de utbildningsinsatser och aktiviteter som genomförts motsvarar projektets målsättning att förebygga och långsiktigt minska HRV. Datainsamlingen har utgjorts av semistrukturerade intervjuer och fokusgruppsintervjuer med projektledare, Shanazi hjältar deltagarna, familjemedlemmar, styr- och arbetsgrupp, samt enkätundersökning bland gymnasieungdomar. Studiens resultat visar att Shanazi hjältarnas deltagande i projektet hade en positiv inverkan på kunskaper, medvetenhet och attityder om jämställdhet och HRV. Deltagarna uppfattas som goda förebilder i samhället och har påverkat andra ungdomar och familjemedlemmar. Projektets framgångsfaktorer innefattar projektmetoden, en väletablerad organisationsstruktur och ett transformativt ledarskap. Samverkan med samhällsaktörer såsom socialtjänst, skolor och polis har bidragit till kunskapsspridningen. Vidareutvecklad kontinuerlig samverkan och resursprioritering behövs för att fortsätta öka medvetenheten om HRV. Det är framledes viktigt att kontinuerligt bevaka risk- och konsekvensanalyser. Studiens slutsats är att metoden Shanazi hjältar och de aktiviteter som genomförts väl motsvarar målsättningen att förebygga och långsiktigt minska HRV.

Innehållsförteckning

Sammanfattning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	3
3. Metod och genomförande	7
3.1 Metod och urval	7
3.2 Genomförande	9
3.3 Metodreflektion	12
4. Teoretiskt ramverk	14
4.1 Samhällsarbete och empowerment	14
4.2 Transformativt ledarskap	16
5. Resultat och analys	18
5.1 Vilka var deltagarna när de började i projektet Shanazi hjältar i Gävle och hur har projektet påverkat deras kunskap, medvetenhet och attityder till jämställdhet, genus och HRV?	18
5.1.1. Vilka var deltagarna när de började projektet?	18
5.1.2. Hur har projektet påverkat hjältarnas egen kunskap, medvetenhet och attityder till jämställdhet, genus och HRV?	20
5.2 Hur har deltagarna fungerat som förebilder och ambassadörer mot HRV och hur har arbetet påverkat omgivningen avseende både män och kvinnor i de sociala sammanhang Shanazi hjältar verkat i?	23
5.2.1. Förebilder och ambassadörer	23
5.2.2. Hur har arbetet påverkat omgivningen avseende både män och kvinnor i de sociala sammanhang Shanazi hjältar verkat i, tex ungdomsgårdar, skola, vänner, familj?	25
5.3 Vilka framgångsfaktorer respektive utmaningar identifieras i projektets arbete för att förebygga och motverka HRV?	31
5.3.1. Utmaningar	31
5.3.2. Framgångsfaktorer	36
5.4 Vilka nödvändiga förutsättningar kan identifieras för formandet av en samverkansmodell för att förebygga och motverka HRV?	41
5.4.1. Kunskap, medvetenhet, och långsiktig samverkan	41
5.4.2. Shanazi hjältinnor	43
6. Diskussion och slutsatser	45
Referenser	51
Bilagor	54

1. Inledning

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) är ett allvarligt samhällsproblem som kränker och begränsar utsatta människors grundläggande rättigheter (Brottsförebyggande rådet, 2010). Det är företrädesvis flickor och kvinnor som drabbas, men även andra grupper såsom unga män och hbtqi-personer är utsatta för HRV. HRV har, liksom mäns våld mot kvinnor generellt, sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld, kyskhets och skam i fokus och familjens anseende ses som avhängigt främst unga kvinnors men även unga mäns beteende. Kontrollen av att hedern upprätthålls kan sträcka sig från begränsningar i vardagslivet till hot om våld och våld med ibland dödlig utgång.

Gävle kommun arbetar sedan ett antal år med att öka kunskapen och medvetenheten om HRV och våld i nära relationer (VINR) och har initierat ett kommunövergripande våldspreventivt arbete. I Gävle kommun finns en nollvision för våld som är ett delmål i det trygghetsarbete som formulerats i kommunens Sociala hållbarhetsprogram (Gävle kommun 2018b). I arbetet mot nollvisionen är HRV ett av de prioriterade områdena. Projektet Shanazi hjältar är en av de prioriterade aktiviteter som kommunen beslutat använda i arbetet för att nå målet. Shanazi hjältar är ett projekt och en metod som syftar till att förebygga och motverka HRV. En utgångspunkt är att motarbeta destruktiva maskulinitetsnormer och hederstänkande utifrån en ansats som utgår från att förändra stereotypa föreställningar om genus med målet att skapa ökad jämställdhet (Gävle kommun, 2019).

Gävle kommun ville utvärdera projektet/metoden Shanazi hjältar och vid behov utveckla och förändra metoden för att på sikt kunna använda modellen i kommunens ordinarie förebyggande arbete. Gävle kommun sökte och beviljades medel från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) för att med hjälp av forskare från Högskolan i Gävle undersöka och utvärdera den våldspreventiva metoden/modellen Shanazi hjältar mot HRV. En förlängning av forskningsprojektet finansierades med hjälp av medel från Delegationen mot segregation (Delmos). Cecilia Vågberg och Helena Roswall vid Enheten Social hållbarhet, Gävle kommun, skrev i samverkan med Stefan Sjöberg, Avdelningen för socialt arbete och kriminologi, Högskolan i Gävle, den ansökan som inlämnades till BRÅ.

Gävle kommuns hypotes var att tidigt våldsförebyggande arbete med pojkar och unga män behövs för att påverka de troliga orsaker som ligger i de patriarkala strukturer som det

hedersrelaterade våldet och förtrycket bygger på. Utifrån denna hypotes efterfrågades forskning som kunde undersöka metoden Shanazi hjältar och de delar som ingår, för att därigenom få kunskap om huruvida metoden och innehållet i de olika delarna skapar den attityd- och beteendeförändring som Shanazi hjältar syftar till. Förhoppningen var att slutsatserna från utvärderingen kan vara till nytta för andra brottsförebyggande aktörer genom att beskriva vilka delar i projektet som fungerat i linje med insatsens mål, med hänsyn till implementeringens specifika förutsättningar.

Mot bakgrund av ovan var det vetenskapliga syftet med denna studie att undersöka och utvärdera det första årets projekt och implementering av HRV-metoden Shanazi hjältar, för att se huruvida utfallet av de utbildningsinsatser och aktiviteter som har genomförts motsvarar projektets målsättning att förebygga och långsiktigt minska hedersrelaterat våld och förtryck (HRV).

De vetenskapliga frågeställningarna för studien var:

1. Vilka var deltagarna när de började i projektet Shanazi hjältar i Gävle och hur har projektet påverkat deras kunskap, medvetenhet och attityder till jämställdhet, genus och HRV?
2. Hur har deltagarna fungerat som förebilder och ambassadörer mot HRV och hur har arbetet påverkat omgivningen avseende både män och kvinnor i de sociala sammanhang Shanazi hjältar verkat i, tex ungdomsgårdar, skola, vänner, familj?
3. Vilka framgångsfaktorer respektive utmaningar identifieras i projektets arbete för att förebygga och motverka HRV?
4. Vilka nödvändiga förutsättningar kan identifieras för forandet av en samverkansmodell för att förebygga och motverka HRV?

2. Bakgrund

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) är ett allvarligt samhällsproblem som kränker och begränsar främst flickors och unga kvinnors, men även pojkars, unga mäns och unga hbtqi-personers, grundläggande fri- och rättigheter. HRV liksom mäns våld mot kvinnor generellt, har sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet (Brottsförebyggande rådet, 2010). I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende (Belfrage, 2005). Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar i vardagen som rör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa (Gävle kommun 2018b). Det är inte ovanligt att kontrollen utvecklas till hot om våld och våld och ibland dödligt våld. Pojkar samt homosexuella, bisexuella och personer med könsöverskridande identitet och uttryck kan också drabbas av HRV (Regeringen, 2007 s.12-13).

Rätten att forma och påverka sina liv och rätten till kroppslig integritet är begränsad kopplat till HRV. Forskning med fokus på maskulinitet visar att det finns en koppling mellan stereotypa normer kring kön, maskulinitetsgörande och våldsutövande. Omfattningen av våld mot kvinnor är högre där könsidentiteter förväntas vara rigida och där maskulinitet kopplas till stereotypa normer som tuffhet, heder och dominans (SOU 2015:55). HRV är en kollektivistisk samhällskultur som utövas för att förhindra att hedern förloras, alternativt för att återställa den förlorade hedern. Barn och unga vuxna som lever i en hederskontext befinner sig i ett system som medför en social isolering (Gävle kommun 2018b). Isoleringen upprätthålls genom att systemet kontrollerar att begränsande hedersnormer efterlevs av individen. Individen internaliserar denna kontrollfunktion i sig själv vilket kan resultera i att hen blir oförmögen att söka stöd och be om hjälp. Ovanstående leder till att individen inte befinner sig på arenor, i kontexter och i relationer där hen får möjlighet att utöka sitt handlingsutrymme, bredda sin världsbild och tillgodose sina rättigheter. Omgivningen blir på så sätt en del i normaliseringen av HRV.

I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, ingår också att arbeta mot HRV. Strategin beskriver bland annat åtgärder som motarbetar hederstänkande och har fokus på mäns och pojkars delaktighet för att stoppa våldet. HRV bygger på patriarkala och heteronormativa föreställningar. Våld och begränsningar i hederns namn tar sig specifika

uttryck och kännetecknas bland annat av att individens intressen anses vara underordnade familjens, att individens handlingar i hög grad anses påverka hela familjens anseende och att individens sexualitet är hela familjens angelägenhet (Regeringen, 2017).

Gävle kommun arbetar sedan ett antal år med att öka kunskapen och medvetenheten om HRV och våld i nära relationer (VINR) och har initierat ett kommunövergripande våldspreventivt arbete. I Gävle kommun finns en nollvision för våld. I arbetet mot nollvisionen är HRV ett av de prioriterade områdena. I ungdomsenkäten Lupp (lokal uppföljning av ungdomspolitik, Gävle kommun, 2017) som genomfördes i årskurs 8 på högstadiet och årskurs 2 på gymnasiet valde kommunen att lägga till frågor som berör hedersproblematik. Resultatet visade bl.a. att andelen unga i Gävle som upplevde någon form av begränsning i förhållande till äktenskap eller val av partner var 7 % av tjejerna och 7 % av killarna, vilket överensstämmer väl med tidigare statistik på nationell nivå (Ungdomsstyrelsen, 2009).

Det är i praktiken ofta svårt att identifiera och problematisera HRV. Det behövs kunskap i tidigt skede för att kunna se, uppmärksamma och agera. Fenomenet i sig gör också att det till viss del är svårt att göra en nulägesbeskrivning. I Gävle kommun genomfördes 2018 en inventering av olika verksamheters upplevelse av hedersförtryck (Gävle kommun, 2021). Några exempel som framkom handlade bland annat om det som benämns som vardagsheder. I skolan finns elever som inte får delta i viss undervisning, en del tvingas bära slöja fast de inte vill och det rapporteras om elever som är "klockade" från hemmet. Från samtalen under inventeringen rapporterades att tjejer till stor del saknas i stadsbilden i vissa bostadsområden, att tjejer inte får delta i vissa fritidsaktiviteter, samt om unga kvinnor som förlorat hoppet om att få välja sin egen framtid.

Gävle kommun har sedan länge etablerad samverkan med Högskolan i Gävle. Stefan Sjöberg bedriver tillsammans med kolleger sedan många år följeforskning av Socialtjänstens fältverksamhet, allmännyttiga Gavlegårdarnas bosociala enhet samt olika former av uppsökande och förebyggande arbete som genomförs av föreningsliv och civilsamhälle (Sjöberg mfl., 2018; Sjöberg och Turunen, 2018; Hansson mfl., 2023). Till fältverksamhetens arbete hör att hantera hedersproblematik, där flickors situation är komplex i förhållande till släkt, familj och bröder (Hansson mfl., 2018). Ett resultat som framkommit i tidigare studier är att en av de stora utmaningarna för Socialtjänstens förebyggande och uppsökande verksamhet är att nå flickor vars livsutrymme begränsas av patriarkala normer och värderingar. Patriarkala

normer och handlingar gör att denna grupp löper stor risk att hamna i ett dubbelt utanförskap. Det förekommer exempelvis att flickor förhindras att vara med i fritidsaktiviteter där pojkarna tillåts delta (Sjöberg och Turunen, 2018).

"Gävle - en kommun fri från våld" är ett delmål i det trygghetsarbete som formulerats i kommunens Sociala hållbarhetsprogram (Gävle kommun, 2018a). Projektet Shanazi hjältar är en av de prioriterade aktiviteter som kommunen beslutat använda för att nå målet. Projektet och metoden syftar till att förebygga och motverka HRV. Shanazi hjältar genomförs i samverkan med flera aktörer; Enheten Social hållbarhet, Elevhälsan, Brottsförebyggarna i Gävle, Anhöriganställda, Socialtjänstens fältverksamhet och Stickan – en krismottagning för män. Arbetet är organiserat i styrgrupp, arbetsgrupp och projektledare. En viktig del i arbetet mot HRV är att genom förebyggande och uppsökande arbete försöka motverka grunder och reproduktion av de normer och värderingar som leder fram till HRV, vilket är ett omfattande arbetsfält. I föreliggande mindre forskningsstudie ligger fokus specifikt på det arbete och de metoder som utvecklats inom projektet Shanazi hjältar i Gävle.

Shanazi hjältar är en metod som syftar till att motarbeta destruktiva maskulinitetsnormer och hederstänkande och har en genusförändrande ansats som utgår från att förändra stereotypa föreställningar om genus med målet att skapa ökad jämställdhet (Gävle kommun, 2019). Tanken är att ett tidigt våldsförebyggande arbete med pojkar och unga män behövs för att påverka de orsaker som ligger i de patriarkala strukturer vilket det hedersrelaterade våldet och förtrycket bygger på. Gävle kommun har bedömt att en arbetsmetodik med positiva förebilder har förutsättningar att nå pojkar och unga män men också flickor och unga kvinnor i en hederskontext. En utgångspunkt har varit att det inte räcker med att det finns tillgänglig lagstiftning utan att man behöver jobba med kunskap och dialog för att förändra rådande normer inom hederskontexten.

Shanazi hjältares metod har sitt ursprung i Linköping kommun där den använts sedan 2011 men aldrig har utvärderats på ett systematiskt sätt. Ett syfte med Shanazi hjältar projektet i Gävle har varit att ta fram en modell, likt Shanazi hjältar i Linköping, samt att implementera den, för att utifrån denna metod synliggöra och arbeta mot HRV. Shanazi hjältares metod innehåller tre delar "att se, förstå och agera" som bygger på varandra (Gävle kommun, 2019). Motivet till att använda metoden Shanazi hjältar är att i förebyggande syfte stärka unga killar och tjejer i att "våga se, förstå och agera", genom att i ett första skede utbilda killar som tagit avstånd från

hedersförtryck till att bli positiva förebilder och ambassadörer för jämställdhet, mänskliga rättigheter, barnkonventionen och demokrati. Tanken var att ett tidigt våldsförebyggande arbete med pojkar och unga män behövs för att påverka de troliga orsaker som ligger i de patriarkala strukturer vilket det hedersrelaterade våldet och förtrycket bygger på. Därav togs beslutet att i projektets första fas enbart rekrytera killar, som i sin tur vänder sig utåt till målgruppen unga inom tex skola, föreningsliv, osv samt till vuxna som arbetar med unga. Planen var redan från början att i ett senare skede även rekrytera tjejer i motsvarande ålder för att bli "Shanazi hjältinnor".

Projektupplägget innebär således att de som genomgått utbildningen sedan ska arbeta utåtriktat med framför allt unga, för att förebygga och motverka HRV. Gävle kommuns övergripande mål med Shanazi hjältar är att deltagarna efter genomgången utbildning ska bli positiva förebilder för andra killar och tjejer i Gävle och bidra till en attityd- och beteendeförändring kopplat till hedersnormer. Genom hjältarnas dialoger kring exempelvis mänskliga rättigheter, genus och jämställdhet, förväntas projektet uppnå en attitydförändring bland unga män och kvinnor som kommer i kontakt med eller lever i en hederskontext, samt på längre sikt minska hedersförtrycket.

Projektet började planeras under 2020 och den första årskullen Shanazi hjältar i Gävle hade genomgått utbildningen i december 2021. I denna första grupp ingick nio killar i åldern 17-23 år. Under januari 2022 rekryterades en andra grupp som nu också genomgått utbildningen. I andra årskullen Shanazi hjältar ingick 11 killar 17-23 år. I början av 2022 tog Gävle kommun också ett beslut om att Shanazi hjältar skulle övergå från projektform till att bli en permanent verksamhet inom kommunen. I skrivande stund pågår arbete för att även starta en grupp Shanazi hjältinnor, bestående av unga kvinnor.

3. Metod och genomförande

3.1. Metod och urval

Med utgångspunkt i Gävle kommuns mål med verksamheten Shanazi hjältar och det vetenskapliga syfte och frågeställningar som formulerats i relation till detta, har forskningsmetoden innefattat följande:

1. Fokusgruppsintervjuer med projektets styrgrupp och arbetsgrupp för att undersöka hur projektet har implementerats och utvecklats.
2. Semistrukturerade intervjuer med projektledare samt deltagarna från första årskullen Shanazi hjältar för att undersöka hur deltagarnas kunskap, medvetenhet och attityder har utvecklats.
3. Enkät till gymnasieklasser för att undersöka deltagande i Shanazi hjältars genomförda aktiviteter, samt utvärdera hur deltagandet har påverkat HRV-relaterade kunskaper, värderingar och attityder.
4. Följeforskning av och fokusgruppsintervju med den andra årskullen Shanazi hjältar samt av uppstartsplanering av Shanazi hjältinnor för att kontinuerligt studera implementeringen av HRV-metoden.
5. Semistrukturerade intervjuer med familjemedlemmar till Shanazi hjältar för att undersöka effekter på familj och närmaste nätverk.

Urvalet av forskningspersoner innefattade *projektledaren* för Shanazi hjältar, som är en nyckelperson med en ledande roll i utveckling och implementering av Shanazi hjältar. *Styrgruppen* består av representanter från enheten social hållbarhet, Styrning och stöd Gävle samt från förebyggandeenheten, Valfärd Gävle. Styrgruppen ansvarar för övergripande ramar och ekonomi för Shanazi hjältar projektet. *Arbetsgruppen* består av representanter från Stickans krismottagning för män, elevhälsan Utbildning Gävle, enheten Social hållbarhet Styrning och stöd, BIG Brottsförebyggarna i Gävle, Anhöriganställda och Fältverksamheten och Valfärd Gävle inom Gävle kommun. Arbetsgruppen har ett mera operativt ansvar för Shanazi hjältars verksamhet såsom planering av aktiviteter, kontakter med samverkansaktörer, arrangemang av föreläsningar och informationsmöten.

Urvalet bestod vidare av deltagarna i *Shanazi hjältar* under första samt andra årskullen, vilka är killar i åldern 17-23 år. I undersökningen deltog vidare *familjemedlemmar* till deltagare i

Shanazi hjältar. Där tillämpades ett målstyrt blandat urval av vuxna män och kvinnor, då det är av intresse huruvida det finns skillnader bland män och kvinnor i deras upplevelser av Shanazi hjältares arbete. I den genomförda enkätundersökningen bestod urvalet av *gymnasielever* i skolor där Shanazi hjältar genomfört aktiviteter. Samtliga deltagande forskningspersoner har lämnat informerat skriftligt samtycke till att delta i forskningsprojektet.

Följande forskningspersoner har därmed deltagit i forskningsprojektet (inom parentes anges förkortningar som förekommer i rapporten):

- Styrgrupp: 5 personer
- Arbetsgrupp: 4 personer
- Projektledare: 1 person
- Shanazi hjältar deltagare: 9 personer i första årskullen + 11 personer i andra årskullen
- Familjemedlemmar: 6 personer
- Forskningspersoner enkätundersökning: elever från tre gymnasieskolor innefattande totalt 210 ungdomar i åldrarna 17-23 år.

Inkluderingskriterierna för deltagande i studien har varit enligt följande. Projektledare, styrgrupp samt arbetsgrupp: de personer som tillhör respektive kategori. Samtliga är över 18 år. Shanazi hjältar: de personer som deltagit i Shanazi hjältar projektet årskull 1 och 2. Samtliga är minst 17 år. Deltagare i enkätundersökningen: eleverna i gymnasieskolor där Shanazi hjältar har genomfört informationsmöten, dialoger och aktiviteter. Samtliga är minst 17 år. Familjemedlemmar: manliga och kvinnliga anhöriga till deltagarna i Shanazi hjältar. Kontakt till deltagarna i Shanazi hjältar samt till familjemedlemmar har förmedlats via projektledaren. De gymnasieskolor i Gävle som har inkluderats i urvalet har identifierats med hjälp av projektledaren och arbetsgruppen för Shanazi hjältar vilka hade kännedom om var arrangemang har genomförts.

3.2. Genomförande

Studien genomfördes under perioden 2022-01-01 – 2023-06-20. I enlighet med ansökan till BRÅ har en forskningsgrupp vid Högskolan i Gävle ansvarat för denna utvärdering. Ansvarig forskningsledare har varit Stefan Sjöberg, docent i socialt arbete och universitetslektor (PhD) i sociologi vid Avdelningen för socialt arbete och kriminologi, Högskolan i Gävle. Övriga ingående i forskningsgruppen har varit Catharina Löf, universitetslektor (PhD) i socialt arbete, samt Charlotta Donohue och Nessica Nässén, båda filosofie master och universitetsadjunkter i socialt arbete. Sjöberg, Donohue och Nässén har ansvarat för utformning av intervjuguider, enkät, etikansökan, beaktande av forskningsetiska principer, hantering och lagring av insamlat material enligt GDPR. Donohue och Nässén har genomfört datainsamling samt kodning av det kvalitativa intervjumaterialet i Atlas.ti under ledning av Stefan Sjöberg. Catharina Löf har ansvarat för statistisk bearbetning av kvantitativa data från den genomförda enkätundersökningen. Forskningsgruppen har gemensamt genomfört rapportförfattandet.

Under den inledande perioden genomfördes planeringsmöten i forskningsgruppen samt utformande av forskningspersonsinformation, samtyckesblankett, intervjuguider samt enkät. Inläsning av för ämnet relevant litteratur samt rapporter och styrdokument från Gävle kommun. En etikansökan utarbetades som beviljades av Etikprövningsmyndigheten (EPN) 2022-04-05 (Dnr 2022-01402-01). Inför den kompletterande delen bestående av intervjuer med familjemedlemmar inlämnades 2022-09-08 en kompletterande ändringsansökan (Dnr 2022-04869-02) som beviljades 2022-10-07. Den empiriska datainsamlingen i form av intervjuer med styrgrupp och arbetsgrupp påbörjades i april 2022. Semistrukturerade intervjuer med första årskullen Shanazi hjältar genomfördes under maj månad, 2022. Därefter vidtog fokusgruppsintervjuer med andra årskullen i augusti, 2022. Enkätundersökningen vid gymnasieskolor genomfördes under perioden januari- april 2023.

Under gruppintervju med styrgrupp samt vid diskussioner med för projektet ansvariga företrädare för Gävle kommun framkom att det vore eftersträvansvärt att även samla in data från familjemedlemmar till deltagarna i Shanazi hjältar. Detta betraktades av styrgrupp, ansvariga företrädare samt forskningsgruppen som ett viktigt tillskott då det ansågs angeläget att även utvärdera spridningseffekter av Shanazi hjältars arbete i relation till familjer och dessas nätverk. Efter beviljad kompletterande etikansökan fick vi möjlighet att komplettera BRÅs medel för studien med Delmosmedel via Gävle kommun uppgående till 150 000 kr. Genom

denna kompletterande del har vi kunnat undersöka effekter av hur Shanazi hjältar har påverkat familjemedlemmar och det närmsta nätverket. Denna del av undersökningen genomfördes i början av 2023.

Forskningspersonerna i den kvalitativa delen av forskningsprojektet (semistrukturerade intervjuer och fokusgruppsintervjuer) kontaktades initialt via mail av någon i forskargruppen och tillfrågades om deltagande i studien. Forskningspersonsinformation och samtyckesblankett bifogades via mail. Därmed gavs betänketid samt möjlighet att ställa frågor inför intervjutillfället. I några fall där vi inte hade tillgång till epostadress skedde den initiala kontakten via telefon. Vid respektive intervjutillfälle gavs även muntlig information om forskningsprojektet och forskningspersonsinformation samt samtyckesblankett delades ut och ifyllda samtyckesblanketter insamlades. Forskningspersonerna informerades att deltagande i studien är frivilligt och att de när som helst utan särskild förklaring kan avsluta sitt deltagande.

Fokusgruppsintervjuer med styr- respektive arbetsgrupp genomfördes vid respektive tillfälle av två från forskargruppen utifrån intervjuguide. Dessa intervjuer fokuserade på bakgrunden till projektet och erfarenheter från hur arbetet har fortskridit samt planerna för fortsättningen av projektet. Semistrukturerad intervju med projektledaren för Shanazi hjältar genomfördes utifrån intervjuguide. Intervjun fokuserade på projektledarens erfarenheter från arbetet med den första årskullen Shanazi hjältar samt planerna för fortsättningen av projektet. Semistrukturerade intervjuer med den första årskullen Shanazi hjältar genomfördes utifrån intervjuguide. Intervjuerna fokuserade på vad deltagarna hade för syn på HRV när de rekryterades till projektet, hur deras arbete har genomförts, deras erfarenheter från projektet, hur deras syn på HRV påverkats av deltagandet i projektet, samt hur deras aktiviteter påverkat andra. Fokusgruppsintervjuer genomfördes med den andra årskullen Shanazi hjältar med syfte att undersöka kunskap, medvetenhet och attityder till HRV och hur medverkande i Shanazi hjältar har påverkat dem och de som deltagit i deras aktiviteter. Semistrukturerade intervjuer genomfördes utifrån intervjuguide med familjemedlemmar till Shanazi hjältar. Därigenom kunde effekter avseende hur Shanazi hjältars arbete har påverkat familjenätverkens medvetenhet om och attityder till jämställdhet, genus och HRV undersökas. Informerat muntligt och skriftligt samtycke till kontaktande av familjemedlem inhämtades här först från respektive Shanazi hjältar individ. Efter samtycke från respektive Shanazi hjältar deltagare förmedlade projektledaren kontaktuppgifter till respektive familjemedlem till

forskningsgruppen. Därefter inhämtades informerat muntligt och skriftligt samtycke från respektive familjemedlem inför intervjun.

Samtliga i projektet genomförda intervjuer spelades efter informerat samtycke in audio digitalt. Ljudfilerna fördes över från inspelningsenheten och sparades i lösenordskyddad mapp på Högskolan i Gävles lösenordskyddade server. Datainsamlingen från intervjuerna transkriberades därefter. Transkriberingarna matades sedan in i databearbetningsprogrammet Atlas.ti för tolkning, tematisering och analys. Endast personerna i forskargruppen har tillgång till datamaterialet via lösenordskyddade mappar på Högskolan i Gävles server respektive i Atlas.ti. Forskningspersonerna anonymiserades i transkriberade intervjuer för att beakta konfidentialiteten.

Syftet med enkätundersökningen som genomfördes i gymnasieskolor, var att undersöka deltagandet i Shanazi hjältars informationsmöte och huruvida elevernas kunskap, värderingar och attityder om HRV hade influerats av Shanazi hjältars dialog med dem. Enkäterna riktades till Gävle kommuns tre kommunala gymnasieskolor, där Shanazi hjältar hade genomfört informationsaktiviteter. Enkäten innehöll ett begränsat frågebatteri med 24 frågor för att motverka stort bortfall samt underlätta databearbetningen. Endast bakrundsvariablerna kön och ålder efterfrågades i enkäten. Enkätfrågorna har svarsalternativ på en Likertskala med fem skalsteg, och utan öppna svarsalternativ. Kontakt till respektive gymnasieskola etablerades genom projektledaren för Shanazi hjältar. En representant ur forskargruppen besökte respektive skola på plats. Information gavs muntligt om forskningsprojektet samt att deltagandet var helt frivilligt och att man har rätt att när som helst avbryta sitt deltagande. Inga personuppgifter till forskningspersonerna samlades in varvid forskningspersonerna inte kan identifieras. Forskningspersonsinformation, samtyckesblankett, pappersenkät samt svarskuvert delades ut på plats till alla närvarande. Forskningspersonerna informerades om att de även kunde fylla i samtyckesblankett och enkät under de följande dagarna om de föredrog det. Därmed möjliggjordes betänketid och möjlighet att återkomma med frågor till forskningsgruppen. Enkäterna förvaras i ett låsbart skåp vid Högskolan i Gävle och är endast tillgängliga för medlemmarna i forskningsgruppen. Enkätsvaren har manuellt matats in i det kvantitativa databearbetningsprogrammet SPSS och lagras via lösenordsskyddade servrar vid Högskolan i Gävle med tillgång endast för forskningsgruppen.

3.3. Metodreflektion

Den genomförda mixade metoden har fördelen att både generera kvalitativa resultat i form av ett djuplodande intervjumaterial med olika urvalsgrupper, samt kvantitativa resultat från enkätstudien som kan ge en statistisk bild av effekterna av genomförda Shanazi hjältar aktiviteter. När studien påbörjades var ambitionen att genomföra enkätundersökningen även på fritidsgårdar där Shanazi hjältar genomfört aktiviteter. Efter upprepade kontakter med fritidsgårdar visade sig detta inte genomfört. Ansvariga vid fritidsgårdarna fann det omöjligt att veta vilka av besökarna som hade deltagit vid SH-aktiviteter, samt att många som hade deltagit kanske inte längre besökte fritidsgården. Detta gjorde att vi riktade in oss på att genomföra enkätundersökningen endast vid gymnasieskolor i Gävle. Detta är en brist då enkäter kopplade till fritidsgårdar kunde genererat resultat relaterade till olika bostadsområden, vilket kunnat vara av intresse. Detta har delvis kompenseras av att dylika resultat framkommit i intervjuer. Fokusgruppsintervjuer med ett begränsat målstyrt urval kan medföra ett känsligt bortfall då personer t.ex. kan komma att lämna för andra åtaganden. En potentiell svårighet vi befarade var bortfall under projekttiden avseende nyckelpersoner såsom projektledare, ansvariga i styr- eller arbetsgrupp, eller deltagarna i Shanazi hjältar. En annan var att alla deltagare i Shanazi hjältar inte skulle kunna rekryteras för deltagande i studien. Ingen av dessa befarade svårigheter uppstod dock, bortsett från de nämnda deltagarna vid fritidsgårdar.

Köns- och åldersfördelningen i denna studie har till stor del varit given utifrån urvalsgrupperna. Avseende urvalet av familjemedlemmar eftersträvades och uppnåddes ett blandat urval av vuxna män och kvinnor. När det gäller resultaten är det av stort intresse att undersöka huruvida det finns mönster som skiljer sig i hur manliga och kvinnliga respondenter ser på Shanazi hjältares arbete, vilket vi återkommer till nedan. Barnperspektivet har inte varit direkt tillämpligt i bemärkelsen att barn under 17 år inte deltagit i studien. Däremot kan barnperspektivet sägas ligga implicit i forskningsprojektet, då barn påverkas av att växa upp i en hederskontext och att det därför ur ett barnperspektiv är angeläget att studera verksamheter vars syfte är att motverka HRV.

Det kan finnas risk för obehag för deltagarna i projektet om individuella utsagor och åsikter kan identifieras. Denna risk har bedömts främst gälla forskningspersoner med en etnisk bakgrund som kan vara relaterad till HRV, d.v.s. projektledaren, deltagarna i Shanazi hjältar samt familjemedlemmar. Vedertagna forskningsetiska principer (t.ex. Vetenskapsrådet, 2017)

har därför beaktats där avidentifiering och konfidentialitet är centralt. Personer har anonymiserats i resultatredovisningen så att det inte ska gå att identifiera personen eller t.ex. vilken av Shanazi hjältarnas familjer som intervjupersonen tillhör. Vi har av denna anledning även valt att inte utlämna vilket specifikt land forskningspersoner kommer från eller pratar om i intervjuer. Projektledaren för Shanazi hjältar nämns inte vid namn i rapporten. Vederbörande kan dock indirekt vara möjlig att identifiera i egenskap av projektledare. Vår bedömning är dock att eventuella risker för projektledaren ligger i själva arbetet som ledare för projektet, och inte i deltagandet av detta forskningsprojekt. Framkommen information som vi bedömt skulle kunna medföra risk för någon forskningsperson har inte redovisats i resultaten.

För deltagarna i Shanazi hjältar kan det vara positivt att rekapitulera och reflektera kring den personliga utveckling som projektet har inneburit samt den påverkan som arbetet kan ha haft på de målgrupper som de har träffat. För forskningspersonerna/gymnasielevorna som deltog i enkätundersökningen kan det tänkas att de i samband med enkäten reflekterade kring HRV och att de tillhör en viktig målgrupp för ökad medvetenhet kring dessa frågor. Forskningspersonernas deltagande i studien kan ha bidragit till ökad medvetenhet (utöver information, möten och aktiviteter) om att arbete med att förebygga och motverka HRV uppmärksammas och är viktigt ur ett samhällsperspektiv.

Denna studie eftersträvar inte generaliserbarhet. Urvalet för intervjuerna var selektivt och fokuserar specifikt på projektledare, styrgrupp, arbetsgrupp, individer som deltagit i Shanazi hjältar samt familjemedlemmar. Enkätundersökningen riktades till de tre kommunala gymnasieskolorna i Gävle, där Shanazi hjältar genomfört aktiviteter och som vi med hjälp av projektledaren under projekttiden fick möjlighet att besöka. Fristående gymnasieskolor har under projekttiden inte varit möjliga att inkludera i urvalet. Det empiriska materialet kan endast generera resultat som kan säga något om hur den specifika metoden Shanazi hjältar verkar och eventuella effekter av arbetet. Även om denna studie inte kan ge generaliserbara svar på hur HRV bäst ska förebyggas och motverkas ser vi det som angeläget och viktigt att belysa denna specifika verksamhet. Utvärderingen av Shanazi hjältars arbete för att förebygga och motverka HRV kan ge viktiga insikter för styrgrupp, arbetsgrupp, projektledare, Shanazi hjältar och kommande hjältinnor om hur denna metod kan vidareutvecklas. Genom resultat, slutsatser och rekommendationer i denna studie kan de ta del av och reflektera kring vad som fungerat väl respektive vad som kan behöva utvecklas i arbetet för att förebygga och motverka HRV. Förhoppningsvis kan de även bli styrkta i sitt arbete av positiva aspekter som framkommit.

Sammantaget bedömer vi att denna studie har bidragit till kunskapsutvecklingen kring HRV, vilket förhoppningsvis kan bidra till metodutveckling i andra kommuner och även bland civilsamhälleliga aktörer.

4. Teoretiskt ramverk

När denna studie påbörjades hade vi inget på förhand tilltänkt teoretiskt ramverk. Projektet påbörjades därmed tämligen induktivt och vi påbörjade datainsamlingen för att se vad det empiriska datamaterialet skulle visa. I samband med kodningen i Atlas.ti och den tolkningsprocess då forskningsgruppen hade kontinuerliga möten, växte mönster fram i materialet som gjorde att vi fann samhällsarbete, empowerment och transformativt ledarskap som relevanta teorier som kan bidra till att en fördjupad förståelse av de framkomna resultaten.

4.1. Samhällsarbete och empowerment

Internationellt brukar socialt arbete sägas stå på tre ben; individriktat arbete, arbete på grupp- och organisationsnivå, respektive det som på engelska kallas community work och på svenska kan översättas till *samhällsarbete* (Healy, 2005; Payne, 2005; Trevithick, 2012). Internationellt är samhällsarbete den inte sällan dominerande formen av socialt arbete. I Sverige har det individriktade sociala arbetet länge varit dominerande, delvis förklarar av att den universella välfärdsmodellen gjorde att de jämförelsevis få individer som hamnade utanför välfärdssystemen kunde fångas upp med individriktade insatser. Men när samhälle och välfärdsmodell har omvandlats och de sociala problemen ökar samtidigt som välfärdsresurserna minskar, behöver nya arbetssätt utvecklas (Sjöberg och Turunen, 2022).

Begreppet “community” är svåröversatt och kan avse en grupp människor i organisationer, rörelser, grannskap, lokalsamhällen eller stadsdelar, som kan omfatta ett specifikt geografiskt område eller en social gemenskap som uppstått genom gemensamma intressen (Rubin och Rubin, 2008; Sjöberg & Turunen, 2018; Stepney och Popple, 2008). Samhällsarbete syftar till att främja hållbar utveckling i och i samverkan med lokala geografiska och/eller intressebaserade gemenskaper (Rothman, 1995; Sjöberg och Turunen, 2022). Samhällsarbete kan kort sammanfattas som olika former av socialt arbete med exkluderade grupper i företrädesvis utsatta bostadsområden, för att främja en socialt hållbar utveckling genom lokal utveckling, social planering och social mobilisering (Sjöberg och Turunen 2018).

Forskningen inom detta fält visar att en förutsättning för framgångsrikt samhällsarbete är att professionella socialarbetare och andra samhällsarbetare kontinuerligt befinner sig i de berörda människornas livsmiljö (Adams, 2008; Fook, 2016; Popple, 2015). Detta är en nödvändighet för att kunna skapa dialog och bygga förtroende och relationer, vilket är mycket svårt om t.ex. okända professionella aktörer vänder sig till en community med redan färdiga lösningar för att åtgärda någon problematik. När man är bekant med eller del av en community är det möjligt att identifiera andra nyckelaktörer och personer som är engagerade och relevanta att involvera i ett samverkande samhällsarbete. En grund för olika former av samhällsarbete är att etablera en bred samverkan och sociala nätverk bestående av olika aktörer relaterade till en specifik gemenskap, det kan handla om offentliga aktörer, föreningsliv och civilsamhälle, engagerade invånare samt representanter från den privata sektorn. Det civila samhället och dess organisationer är här centrala (Hutchinson, 2009; Popple, 2015).

En viktig del av samhällsarbetet är att sprida information, kunskap och skapa medvetenhet kring specifika frågor. När samverkande nätverk har etablerats är det möjligt att börja identifiera gemensamt upplevda problem samt vad som kan göras tillsammans och vem som kan göra vad. I detta arbete är det viktigt att främja kollektiv identitet och känslan av tillhörighet (Adams, 2008; Rubin & Rubin, 2008). En central punkt är att bryta passivitet och uppgivenhet och att stödja aktivering, engagemang, aktivt deltagande samt demokratiskt inflytande i beslutsprocesser för de berörda. Det finns exempel på utvecklingsprojekt där olika experter med god vilja har utformat planer utan att de berörda givits möjlighet att vara aktivt deltagande och ha inflytande i beslutsprocessen, med resultat att de berörda snarare vänder sig mot projektet än välkomnar det. Samhällsarbete är en långsiktig process under många år som i längden syftar till kollektiv empowerment - gemensamt kapacitets- och resursbyggande - så att de berörda själva kan mobilisera och vara drivande i arbetet för en hållbar utveckling (Adams, 2008; Askheim och Starrin, 2007; Sjöberg mfl., 2018).

En viktig utgångspunkt för samhällsarbete är ofta det som på engelska kallas "community centers" och som på svenska kan benämnas *områdescenter* (Sjöberg & Kings, 2022). Ett områdescenter är inte liktydigt med miljonprogrammets stora centrumkomplex, men kan mycket väl vara inrymt där. Områdescenter kan beskrivas som ett lokalt grannskapscenter med lokaler där det finns plats för möten, arrangemang, aktiviteter, kurser, folkbildning m.m. Det kan utgöra en fysisk grund för den samverkan och nätverksbyggande som är centralt i samhällsarbete. Det kan finnas många olika kombinationer av ägarskap, förvaltning, drift och involverade aktörer för olika former av områdescenter. Områdescentret kan genom olika

arrangemang och aktiviteter stimulera till engagemang och aktivering samt genom möten, kurser, seminarier m.m. bidra till den berörda communityns lärande, ökade medvetenhet, delaktighet och demokratiska inflytande. Det kan långsiktigt fungera som ett nav för gemensamt resursbyggande och kollektiv empowerment.

Sammanfattningsvis är följande aspekter centrala inom samhällsarbete:

- Finnas närvarande i de berörda människornas livsmiljö
- Skapa dialog, förtroende, relationer
- Identifiera nyckelaktörer och –personer
- Bygga samverkan och sociala nätverk
- Sprida information, kunskap, skapa medvetenhet
- Identifiera gemensamma hinder och utmaningar
- Stödja aktivering, deltagande, engagemang och inflytande
- Främja kollektiv identitet och tillhörighet
- Gemensamt kapacitetsbyggande/kollektiv empowerment så att de berörda själva kan bidra till en socialt hållbar utveckling

Som vi ska se i rapportens resultat och analysdel är i princip samtliga aspekter ovan närvarande i Shanazi hjälftar projektet.

4.2. Transformativt ledarskap

Samhällsarbete handlar om socialt förändringsarbete och hållbar utveckling där ett s.k. transformativt ledarskap (Bass, 1985) är en viktig del. En transformativ ledare kan mobilisera och inspirera de som är delaktiga i samhällsarbetet, vilket främjar samhällsförändring och utveckling. Dessutom kan en transformativ ledare stärka medlemmarnas ledarskapsförmågor och främja en kultur av distribuerat ledarskap. Jämfört med traditionella ledarskapsteorier, där en ledare förklaras genom de personliga egenskaper hen förkroppsligar, definieras transformativa ledare utifrån vilken inverkan den har på följare (Lowe mfl., 1996; Goethals och Sorenson, 2007).

Transformativa ledare bidrar till förändringar i individer och sociala system med slutmålet att utveckla följare till ledare, med betoning på individuella och gruppvärden, känslor och etik. Transformativt ledarskap har redan spridits i olika sektorer av västerländska samhällen,

inklusive statliga organisationer som exempelvis finska försvarsmakten, som använder transformativa ledare som en grund för sin ledarskapsutbildning och utveckling (Kura, 2016). En transformativ ledare är en ledare som strävar efter att skapa en positiv förändring genom att inspirera och stödja sina medarbetare för att uppnå gemensamma mål. Det är en ledarskapsstil som fokuserar på att utveckla och stärka medarbetarnas potential och självständighet, där ledaren spelar en stödjande roll snarare än att enbart ge instruktioner.

Transformativt ledarskap kan spela en viktig roll i arbete med ungdomar som t.ex. Shanazi hjältar, eftersom det kan hjälpa till att öka deras handlingsberedskap och självförtroende när de stöter på utmaningar. Det kan också hjälpa till att utveckla deras ledarskapsförmågor och främja en känsla av delaktighet och engagemang i projekt eller verksamheter som de är involverade i. Enligt Bass (1985, 2009) finns fyra primära element i transformationsledarskap: idealiserat inflytande, inspirerande motivation, intellektuell stimulans och individuell hänsyn. Individualiserad hänsyn avser en ledares förmåga att tillgodose varje följares behov, visa empati och stöd och bygga personliga relationer. Denna underkategori används för att analysera behovet av självutveckling och följarnas förmåga att identifiera sig med sin ledare, vilket resulterar i inneboende motivation för deras uppgifter. Detta element hänvisar till att knyta en persons känsla av identitet och jag till det övergripande målet och organisationens kollektiva identitet.

Det andra primära elementet är intellektuell stimulans, som betonar ledarens förmåga att utmana antaganden, ta risker och påverka följares idéer. Nästa komponent i den transformativa ledarskapsteorin är inspirerande motivation, med tonvikt på känslomässig stimulering. Här ligger fokus på i vilken grad ledaren kan presentera en vision som är inspirerande för följare. Följare behöver ha en gedigen känsla av syfte om de ska motiveras att agera, vilket en ledare bör kommunicera genom optimism om framtida mål, och ge mening för uppgiften. Det fjärde elementet är idealiserat inflytande, som betonar vikten av att ledare föregår med gott exempel och med engagemang verkar i enlighet med sina värderingar och uppdrag. Inom detta element är det viktigt att ledaren uppvisar en förebild för högt etiskt beteende, inger stolthet, vinner respekt och förtroende (Bass, 2009; Srour mfl, 2020).

5. Resultat och analys

I det följande redogörs för de resultat som framkommit vid tolkning av det empiriska datamaterialet, vilket analyseras med koppling till det tidigare redogjorda teoretiska ramverket. Direkta referenser görs inte till de källor som redan refererats i teoriavsnittet utan endast när det handlar om ytterligare källor samt tidigare forskning om HRV. De fyra forskningsfrågorna tjänar som övergripande rubriker, medan underrubrikerna härrör från teman som framträtt vid tolkningen av empirin.

5.1. Vilka var deltagarna när de började i projektet Shanazi hjältar i Gävle och hur har projektet påverkat deras kunskap, medvetenhet och attityder till jämställdhet, genus och HRV?

5.1.1. Vilka var deltagarna när de började i projektet?

I genomförda intervjuer framkom att deltagarna först fick kännedom om Shanazi hjältar projektet genom skolmiljön, fritidsgårdar, vänner och sociala mediekanaler. Projektledaren ansåg det viktigt att möta ungdomarna där de befinner sig, på deras egna arenor, och därför var det prioriterat att besöka skolor och fritidsgårdar för att informera om projektet. Ett Instagram konto skapades som döptes till *Shanazi hjältar* med syfte att fungera som en lättillgänglig kanal där intresserade kunde anmäla sitt intresse att delta i projektet. Projektledarens besök på fritidsgårdar och spridningen av information via sociala medieplattformar har visat sig vara primära informationskällor. Efter den initiala kontakten kallades de killar som väckt projektledarens intresse till en första intervju. Nästa steg i rekryteringsprocessen var att sälla ut potentiella deltagare till en sista intervjun. Ett krav för att kunna gå vidare var att föräldrar till den eventuella hjälten samtyckte till ett eventuellt deltagande. Detta gällde främst dem som var under myndighetsålder men även de som hade passerat arton år ombads informera sina vårdnadshavare att de sökt till projektet. Ett antal frågor besvarades därefter skriftligt och nyttjades som diskussionsunderlag i den sista intervjun. I samband med det mötet diskuterades även den blivande deltagarens kommande roll och uppdrag i Shanazi hjältar gruppen.

Deltagarna i första och andra årskullen Shanazi hjältar är samtliga killar i åldern 17-23 år med invandrarbakgrund där föräldrarna kommer från huvudsakligen länder i Afrika och Mellanöstern. Deltagarna är huvudsakligen boende i bostadsområden utanför centrala Gävle som uppvisar högre grad av social utsatthet än innerstaden. Av resultaten har framkommit att det längre tillbaka funnits oro kring flera av de killar som sedan kom att bli deltagare i Shanazi

hjältar. I en intervju med en familjemedlem medverkade en man som tidigare varit verksam som fritidsledare och därför hade god kännedom om ett flertal av deltagarna. Personen påtalade att det funnits en oro då några av hjältarna tidigare befunnit sig i riskzonen att välja fel väg i livet. Han framförde hur glad han nu var att bevittna den positiva förändring som skett och stolt över det ansvar hjältarna axlat genom sitt deltagande.

Forskningsresultaten visar att deltagarna hade varierande grader av kunskap om HRV innan projektet startade. En del hade läst lite eller hört talas om hedersproblematiken genom vänner. Andra uppgav i genomförda intervjuer att HRV var något man pratat om inom familjen medan övriga sade att ämnet aldrig berörts hemma hos dem. En av hjältarna ansåg sig ha god kännedom om HRV innan projektdeltagandet, medan en annan berättade att han inte förstod innebörden av ordet heder innan deltagandet i projektet. En deltagare förmedlade att han levt inom hederskontexten hela sitt liv men menade att heder inte alltid behöver innebära kontroll och förtryck utan också kan betraktas som traditioner kopplade till den kultur man tillhör; *“Jag tänker på hederskulturen som traditioner och mat, att man tar med sig saker från kulturen. Jag är ju från (land) och tar med mig sådant som traditionella maträtter och respekt för äldre”*. I en anhörigintervju medverkade en kvinna med erfarenhet från en verksamhet som arbetar med frågor som berör HRV. Kvinnan beskrev hur viktigt hon tidigare tyckte det var att påverka sin anhörige deltagare att reflektera över hans syn på könsroller och jämställdhet: *“Förut kunde han lite halvt på skämt men ändå på allvar slänga ur sig saker som att det skulle vara fel att lillasyster skulle få sova över hos sin kille medan han själv utan problem kan sova över hos tjejer..... Idag har han ett helt annat sätt att tänka som inte fanns före Shanazi”*.

Projektledaren har liksom deltagarna i Shanazi hjältar själv invandrarbakgrund. Han berättade i intervjun om sin egen personliga utveckling som uppvisar likheter med flera av deltagarnas personliga resa. Projektledaren beskrev den egna utvecklingen gällande medvetenhet och kunskap kring hedersproblematiken och gav som exempel att han under en utbildning tagit del av en föreläsning där en kvinna talar om HRV inom en viss folkgrupp. Känslor triggades igång som han själv uttryckte det då *“gör honom vansinnig.”* I takt med att kunskapen växte djupnade sedan succesivt förståelsen inför vad hedersproblematik innebär, en utvecklingsprocess som enligt projektledaren innebär att *“två världar krockar”*, vilket är ett tema vi kommer återkomma till.

5.1.2. Hur har projektet påverkat hjältarnas egen kunskap, medvetenhet och attityder till jämställdhet, genus och HRV?

Kunskap, medvetenhet och attityder

I forskningsresultaten framkom återkommande referenser till de tre centrala faserna i Shanazi projektets metod: att se, förstå och agera. I den första fasen handlade det om att se varandra som individer och som en gemensam resurs och förstå ens egen identitet och bakgrund i relation till andra, samt hur vi påverkar varandra. Det innebar att utveckla en självinsikt för att kunna påverka och att skapa starka relationer inom gruppen, vilket teoribildningen kring empowerment betonar är grundläggande för att bygga empowerment och kunna påverka och bidra till förändring (Adams, 2008; Askheim och Starrin, 2007). Forskningsresultaten visade att teambuilding aktiviteter genomfördes för att stärka relationerna mellan hjältarna och skapa en stark sammanhållning. Dessa aktiviteter bidrog till att hjältarna kom närmare varandra och utvecklade en stark gemenskap, vilket är avgörande för att gruppen ska kunna agera tillsammans i olika sammanhang.

Empowerment behöver inte bara handla om individuell egenmakt, utan också om att främja sammanhållning och kollektiv egenmakt och kollektiv empowerment (Adams, 2008; Sjöberg mfl, 2015). Genom att bygga starka relationer och skapa en stark gemenskap stärks deltagarnas känsla av samhörighet och gemensamma förmåga. Detta stärker deras tro på att de tillsammans kan agera och göra skillnad. Vidare visade resultaten att en trygg och positiv miljö skapades där hjältarna kunde känna sig bekväma att uttrycka sina känslor och åsikter utan rädsla för negativ feedback. Detta betonar vikten av att skapa en atmosfär av förtroende, dialog och öppen kommunikation som är viktigt inom samhällsarbete. Genom att skapa en miljö där deltagarna vågar uttrycka sina känslor och åsikter främjas en ökad förståelse och sammanhållning, vilket bidrar till en gemensam identitet och känsla av tillhörighet. En central aspekt som framkom i forskningsresultaten var att det fanns förtroende mellan deltagarna och projektledaren, vilket gav deltagarna en plattform att uttrycka sig och främjade deras engagemang och delaktighet i projektet. Resultaten från studien betonar även vikten av att vid utformningen av olika aktiviteter beakta deltagarnas egna tankar och förslag och främja delaktighet och inflytande. Detta är en grundläggande aspekt inom samhällsarbete.

I den andra fasen handlar det om att skapa ökad kunskap och *förståelse*, om att HRV är ett allvarligt samhällsproblem och vilka konsekvenser det får för de utsatta, samt syftet med projektet. I denna del får deltagarna ta del av en mängd föreläsningar och diskussioner. Vidare, var det utbildningsinsatser som rör teman som HRV lag och juridik, jämställdhet, HRV med

fokus på både tjejer och killar, ledarskap, konsekvenser av HRV, och samhällets roll. Se bilaga (Bilaga 1.) för en fullständig lista av de föreläsningar som erbjudits. Resultaten understryker betydelsen av hjältarnas deltagande i projektutbildningen för deras arbete med att förebygga och motverka HRV. Vid intervjuer framkom vidare att majoriteten av deltagarna ansåg att de olika utbildningsinslagen har varit den största anledningen till deras personliga utveckling. De genomförda utbildningsinsatserna har även bidragit till att öka deras medvetenhet om sociala orättvisor i samhället. Utbildningarna har enligt flera deltagare resulterat i självmedvetenhet, engagemang och en vilja att göra rätt och bete sig som en god förebild. En hjälte sade exempelvis: *“Jag har fått lära mig så mycket. Som om våld. Jag trodde det bara var fysisk. Nu vet jag om latent våld, ekonomiskt våld, psykiskt våld allt det där hela den biten. Det blev såhär, det här är intressant. Så när jag var med vänner förut såhär man drev, vad ful du är. Men nu så har man slutat med det för man tänker att den personen tar åt sig. För det är ju våld”*. Detta lyfter vikten av utbildning och medvetandegörande som grund för kapacitetsbyggande, vilket kan leda till en förändring av beteenden.

Enligt deltagarna är det en tydlig skillnad mellan undervisningen på deras skola och den utbildning som de fått genom projektet. Detta beror främst på formen av lärandet snarare än själva innehållet. En hjälte beskrev till exempel: *“Det var sättet han pratade på, men även innehållet. Han hade diskussioner med oss. Han satt inte bara där uppe och föreläste för oss i två timmar. Han hade diskussioner med oss och frågor till oss. Vi fick också göra övningar.”* De flesta utbildningarna i projektet skapade möjligheter för en inkluderande och gemensam lärandeprocess, vilket lett till att föreläsningarna blev mer engagerande och interaktiva. En hjälte nämnde: *“Det var några som var extra roliga. Det är när det känns som om det är en dialog mellan föreläsaren och oss, och även mellan oss som ska lära oss”*. Vidare framhöll deltagarna i projektet även att föreläsarna var passionerade och engagerade i det ämne de föreläste om och hade stor respekt för hjältarnas arbete.

Enligt projektledaren är det viktigt att ta hänsyn till feedback från deltagarna gällande utbildningarna och att uppdatera föreläsningsurvalet. Det är också viktigt att koppla lärandet till praktisk tillämpning och dess samhällsrelevans, vilket hjälpte hjältarna att förstå varför de behöver lära sig vissa saker och hur de kan använda denna kunskap för att hjälpa människor. Som en deltagare formulerade det: *“Jag förstår alltid varför jag måste veta vissa saker. Sedan ska vi ju ut och berätta det här för andra. Jag vet att det jag lär mig kommer sen att hjälpa människor som lever i HRV”*. En annan sade: *“Det kan vara livsviktigt för människor att jag*

vet om jämställdhet och kvinnors rättigheter. Det kan förändra allt för kvinnor i min släkt". Utbildningarna i projektet använde sig av verklighetsbaserade exempel, där hjältarna i grupp ställdes inför frågor kring hur de själva hade agerat och varför. Denna lärandeform var väldigt uppskattad bland hjältarna.

Det lärande som sker i projektet kan förstås som att deltagarna blir en del av ett *community of practice* (Lave & Wenger, 1991) där de till en början deltar i periferin och lär av mer centrala aktörer och med tiden alltmer tar del i diskussioner och engagerar sig i frågor och därmed påverkar samtal, förståelse och lärande som community medlemmar. När det gäller hur förutsättningar för lärande skapas signalerar användandet av verklighetsbaserade case och diskussioner om situationer utanför klassrummet (i "verkligheten") att principer för sk. *autentiskt lärande* (Herrington mfl, 2012) skapar förutsättningar för känslor, engagemang och lärande. Deltagarna övar på de färdigheter de kommer att behöva utanför föreläsningrummet och ser hur det som diskuteras i rummet kan komma till användning i den framtida kontexten och därför är viktigt att lära sig.

Resultaten visade sammantaget att de två första faserna tydligt hade stärkt deltagarnas kunskaper, medvetenhet och attityder när det gäller HRV. Hjältarna hade under dessa två faser har förvärvat en fördjupad förståelse för jämställdhet och behovet av att behandla kvinnor och män på lika villkor. En deltagare framhöll att det är viktigt att alla, inklusive män, tar ett större ansvar för att förbättra förhållandena för kvinnor och att vi måste agera aktivt för att bidra till förändring. Det beskrevs även av respondenter att vissa personer kanske inte ens är medvetna om att de befinner sig i en situation och miljö där HRV förekommer. Därför är det viktigt att sprida kunskap om projektet för att utbilda andra, men även för att öka förståelsen för den egna situationen om man är påverkad av HRV och hur man kan frigöra sig från den.

Den personliga resan

I de intervjuer som genomförs med projektledaren, styrgrupp och arbetsgrupp framträder en gemensam bild av den utveckling och personliga resa som deltagarna genomgår under utbildningen. En informant från arbetsgruppen som ansvarar för en av utbildningsinsatserna i projektet vittnar om den utveckling som skett; "*man ser hur de har förändrats och det är väldigt häftigt att se, och jag har tur som får träffa de här individerna varje vecka och se just den förändringen.*" Deltagarna bekräfta den uppfattning som beskrivs av styrgrupp, arbetsgrupp och projektledaren. En deltagare säger: "*Man har ju vuxit och mognat jättemycket*

som person för man har ett helt annat tankesätt än innan projektet, inte bara ett annat tankesätt utan man är mognare i sättet man tänker att man resonerar mer och reflekterar över sina egna tankar och varför man tänker som man tänker.” I intervjuerna med hjältarna finns flera berättelser om hur deltagandet haft en inverkan på självbild och självförtroende och att projektet bidragit till att de blivit mer ansvarstagande och fått mer struktur i sina liv. Betydelsen av att bidra med något viktigt har förminskat känslan av det utanförskap som forskningsresultaten belyser. Att känna tillhörighet och vara en del av ett sammanhang har haft så stor betydelse att en av hjältarna hävdar att deltagandet och gemenskapen i hjältegruppen är anledningen till att han inte anslöt till ett kriminellt nätverk.

Resultaten av studien indikerar att en andel av hjältarna har uppnått anställning som en direkt följd av deltagande i projektet. En av anledningarna till detta är att deltagarna har utvecklat och förvärvat ny kunskap, medvetenhet, färdigheter och kompetenser som är efterfrågade på arbetsmarknaden. Dessutom har deltagandet i projektet visat sig vara en värdefull merit som har bidragit till att stärka deras profil och anseende. Ett antal deltagare upplever sitt självförtroende så pass stärkt att de nu förmår att kommunicera framför publik vilket är en tydlig konsekvens av medverkandet i projektet. Detta har resulterat i fler anställningsmöjligheter och karriärframsteg för många av dem. Som en hjälte uttrycker det, *"Projektet har verkligen förbättrat min förmåga att tala inför publik och har öppnat för fler karriärmöjligheter. Till exempel har jag nu ett deltidsjobb i Gävleborg där jag arbetar i team för att utbilda människor om attityder och liknande ämnen"*. En annan deltagare berättade att han har fått anställning på Rädda Barnen på grund av sitt engagemang i projektet. Genom att delta i projektet har hjältarna inte bara förbättrat sina karriärutsikter utan även utvecklat en stark känsla av inkludering och ökat självförtroende.

5.2. Hur har deltagarna fungerat som förebilder och ambassadörer mot HRV och hur har arbetet påverkat omgivningen avseende både män och kvinnor i de sociala sammanhang Shanazi hjältar verkat i?

5.2.1. Förebilder och ambassadörer

I den tredje fasen av projektet, "att agera", har Shanazi hjältarna aktivt agerat genom en kombination av genomförande av föreläsningar och informationsmöten samt engagemang i i annat pågående samhällsarbete. En central aspekt inom samhällsarbete är att arbeta tillsammans med och för utsatta communities och lokalsamhällen. Den tredje handlingsinriktade fasen har utvecklats som ett resultat av deltagarnas kunskapsuppbyggnad,

ökade medvetenhet och förändrade attityder. Forskningsresultaten visar att Shanazi hjältarna efter genomgången utbildning under de inledande faserna sedan agerar som förebilder och exempel på transformativa ledare, vilka aktivt har spridit kunskap om HRV i samhället. Deltagarna beskrev själva att deras huvudsyfte är att hjälpa ungdomar genom att öppet diskutera hedersrelaterat våld och främja medvetenhet och utbildning om ämnet. De är själva osäkra på om de är förebilder, men tror att de kan inspirera unga människor till att ta avstånd till HRV och vilja behandla människor mer jämställt. En hjälte uttryckte till exempel *“Jag ser till att mina kompisar är snälla mot varandra och försöker visa dem hur man ska vara.”*

För att främja medvetenhet kring HRV har de engagerat sig i omfattande föreläsningsverksamhet vid olika gymnasie- och högstadieskolor, samt även för studenter på socionomprogrammet vid Högskolan i Gävle. Vidare har de genomfört föreläsningar för exempelvis socialtjänsten, polisen, idrottsklubbar och fritidsgårdar. Dessa föreläsningar och dialoger har fokuserat på ämnen som jämställdhet, mänskliga rättigheter, barnkonventionen och demokrati, och deras koppling till HRV. I enlighet med den transformativa ledarskapsteorin är det tydligt att Shanazi hjältarna fungerar som inspirationskällor och motiverar andra att genomgå förändring och utveckling, både på individuell och samhällelig nivå.

Vidare bekräftar forskningsresultaten att deras agerande överensstämmer med teoribildningen inom samhällsarbete och empowerment, då de har tagit initiativ till och engagerat sig i olika aktiviteter för att fungera som förebilder och ambassadörer för HRV-frågor. De har blivit inbjudna att delta i radioinslag och träffat politiker för att sprida kunskap och öka medvetenheten. Genom att skapa aktiviteter för ungdomar har de visat initiativförmåga och handlingskraft för att stärka och skydda samhällsmedlemmar från utsatthet. Som exempel kan ges när Shanazi hjältar deltog i ett nattfotbollsevenemang och skapade alternativ för ungdomar i samband med Paludans Koranbränning i ett bostadsområde i Gävle. Genom sitt samarbete med olika aktörer har deltagarna visat ett starkt samhällsengagemang. Genom att främja empowerment och stärka människors förmåga att påverka sina egna liv och samhället som helhet har de bidragit till en plattform för social förändring. Målet med hjältarnas arbete har varit att sprida kunskap och medvetenhet om HRV så att de som deltagit i deras aktiviteter sedan i sin tur ska bli bärare av förändring.

Forskningsresultaten antyder att hjältarna har utvecklats till goda förebilder och ambassadörer. Ett exempel på detta är att styrgruppens medlemmar nämner att man nu har 20 unga

ambassadörer som utgör en viktig länk till stöd för socialtjänsten. Det upplevs att ungdomar har större förtroende för vad hjältarna säger än socialtjänsten och andra representanter från Gävle kommun. Genom att skapa en länk mellan ungdomarna och representanter från Gävle kommun bygger projektet socialt kapital, vilket är en central del inom samhällsarbete. Enligt projektledaren tar dessa hjältar sitt uppdrag på allvar och har även blivit förebilder och ambassadörer på sina egna skolor och gamla lärare kommer fram och berättar hur bra de är. De arbetar aktivt för att främja jämställdhet och uppmuntra till att behandla varandra med vänlighet och respekt. Resultaten från studien visar att deltagarna syns på sociala medier och i olika sammanhang har blivit bemötta som "kändisar". Det framkommer i flera intervjuer att ungdomar närmar sig hjältarna och vill ta foton med dem. Detta visar att Shanazi hjältar blivit en inspiration och symbol för positiva värderingar inom samhället. Deltagarnas arbete för att främja jämställdhet, vänlighet och respekt påverkar därmed sociala normer och värderingar, vilket är en viktig del i framgångsrikt samhällsarbete. Kändisskapet kan därför anses ha hjälpt till att skapa en entusiasm och engagemang kring projektet. Genom att vara synliga och populära har hjältarna blivit förebilder för ungdomarna och har möjligheten att påverka deras attityder och beteenden positivt.

5.2.2. Hur har arbetet påverkat omgivningen avseende både män och kvinnor i de sociala sammanhang Shanazi hjältar verkat i, tex ungdomsgårdar, skola, vänner, familj?

Den genomförda enkätundersökningen avsåg att undersöka hur Shanazi hjältars arbete har påverkat den centrala målgruppen gymnasieungdomar. Projektledaren uttryckte i intervju att han ansåg det viktigt att möta ungdomar där de är, inom sina egna arenor, och att det därför varit prioriterat att besöka skolor för att informera om projektet. En annan viktig arena som projektledaren pekade på var sociala medier. Instagramkontot *Shanazi hjältar* skapades för att fungera som en lättillgänglig kanal och skapa dialog med ungdomar eftersom de till stor del sköter sin kommunikation genom sociala medier. I enkätundersökningen visar det sig också att det är främst genom skolan och sociala medier som ungdomarna fått kännedom om Shanazi hjältar:

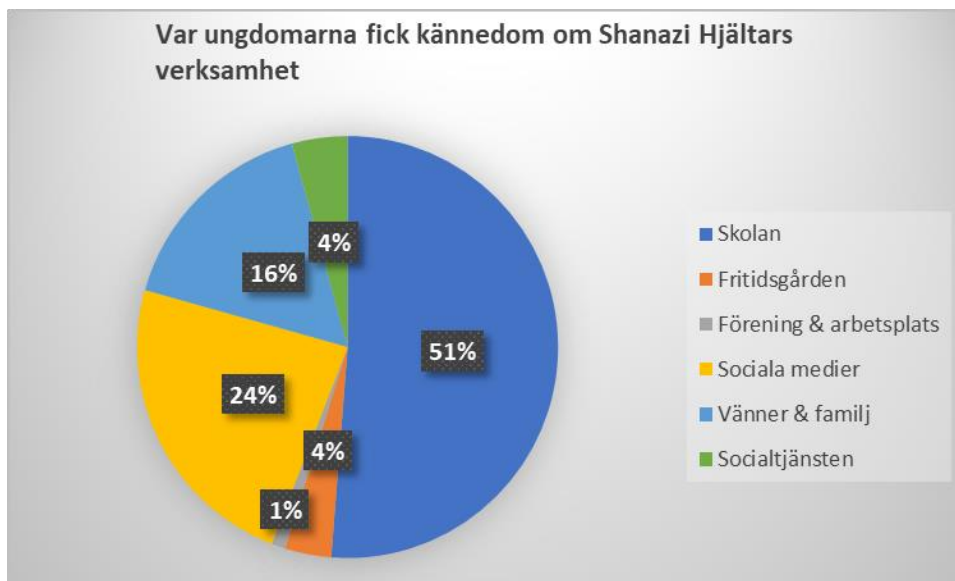

Diagram 1. Arena varigenom gymnasieungdomarna i urvalet (n=210) fick kännedom om Shanazi Hjältars verksamhet.

I enkätutvärderingen kan vi se att Shanazi Hjältars besök vid skolor varit uppskattat och att kunskapen ökat bland de som deltog vid besöken. Det är en relativt jämn fördelning mellan könen i den enkätutvärdering som genomfördes i de gymnasieklasser där Shanazi Hjältar genomfört aktiviteter, totalt deltog 210 ungdomar varav cirka 55 % tjejer och 45 % killar. Utvärderingen gjordes i åldersgruppen 17-22 år, med högst andel respondenter i ålder 17-18 år (48 %). När vi frågade om dessa ungdomar tycker att man redan konkret arbetar med de teman som Shanazi Hjältar belyser i exempelvis skolan, fritidsgård, föreningsliv så var det en majoritet (n=111) som inte anser att dessa frågor belyses i dessa arenor (Bilaga 3).

Det stora flertalet (90 %) i den grupp gymnasieungdomar som deltagit i informationsmötet ansåg sig efter infomötet veta vilka frågor som Shanazi Hjältar arbetar med. Intressant är att ungefär en tredjedel inte hade så mycket kunskap om HRV innan de fick kännedom om Shanazi Hjältars arbete (Bilaga 3 & 4.). Majoriteten tycker att frågorna som Shanazi Hjältar arbetar med är viktiga för att öka medvetenheten och värna om alla människors lika rättigheter och värde. Cirka 12 % av de tillfrågade gymnasieungdomarna håller dock inte med om det eller har svarat att de är "likgiltiga". Det är tydligt i utvärderingen att många inte hade någon direkt kunskap om HRV innan kontakten med Shanazi Hjältar, men däremot att en större andel (ca 76 %) tycker att mötet med Shanazi Hjältar gav ökad kunskap och förståelse om HRV. Dock är det en stor variation i svaren när det gäller frågor om attitydförändring till HRV där en lika stor andel av de deltagande *inte* tycker att deras attityder förändras gällande HRV, som de

gymnasieungdomar som svarat att de har skett en attitydförändring. Däremot framstår det som att Shanazi hjältar påverkat synsättet gällande hedersproblematik, könsroller och jämställdhet hos gymnasieungdomarna (cirka 63 %) (Tabell 1.).

Tabell 1. Här visas den procentuella fördelningen i gruppen (n=210) gällande hur man svarat på fråga 12, 14 och 15 i enkäten

Enkätfråga & svarsalternativ	Stämmer inte alls	Stämmer knappast	Stämmer varken eller	Stämmer till viss del	Stämmer helt
12. Mitt synsätt gällande hedersproblematik har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	11 %	10 %	16 %	42 %	21 %
14. Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar för min egen del.	7 %	10 %	21 %	34 %	28 %
15. Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar i relation till min vänkrets.	8 %	12 %	23 %	39 %	18 %

Det verkar som att ungdomarna upplever det väldigt olika gällande nyttan med kunskaperna efter kontakten med SH och kunskaperna om HRV, och att det har att göra med om det gäller nyttan av dessa kunskaper i kontakten med vänner, familj eller i största allmänhet. Framför allt visar utvärderingen ett tydligt mönster att man inte anser att man har nytta av dessa kunskaper i relation till sin familj, men tydligt när det gäller i relation till sina jämnåriga och i vänkretsen (Tabell 1. & Bilaga 3.). Det är cirka 61 % i utvärderingen som ansåg att de har nytta av dessa kunskaper som Shanazi hjältar förmedlar (Tabell 1.). Det är också många intresserade ungdomar i gymnasieåldern som vill fortsätta att lära sig mer om de teman Shanazi hjältar arbetar med, och även arbeta själva med att driva sådana frågor. Samt att i en framåtblick verkar det som att man kan se att det är användbart (i sitt framtida arbetsliv eller på annat sätt) (Bilaga 4). Det är en tydlig majoritet som vill ha information om den här utvärderingen och som också tycker att det är bra om nya Shanazi hjältar utbildas (Bilaga 4).

Det finns vissa tydliga skillnader i resultaten avseende tjejernas och killarnas svar på enkätens olika delar, både när det gäller kunskap om HRV och attitydförändringar som skett efter informationsmöten och aktiviteter med Shanazi hjältar (Tabell 2 & 3).

Tabell 2. Visar medelvärde och standardavvikelse för killarnas (n=113) svar i enkätutvärderingen gällande egen kunskap och förståelse om HRV före och efter mötet med Shanazi Hjältars aktiviteter. Svaren har angivits på en skala från 1 till 5, där 1 innebär att påståendet inte stämmer alls, medan 5 innebär att påståendet stämmer mycket väl.

kön		N	Medelvärde	Standardavvikelse
Man	Innan jag kom i kontakt med Shanazi Hjältar hade jag liten kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck.	93	2,90	1,376
	Kontakten med Shanazi Hjältar har givit mig ökad kunskap och förståelse om hedersrelaterat våld och förtryck.	94	3,82	1,067
	Mina attityder kring hedersrelaterat våld och förtryck har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	94	3,14	1,267
	Mitt synsätt gällande hedersproblematik har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	94	3,35	1,326
	Mitt synsätt gällande könsroller och jämställdhet har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	94	3,41	1,307
	Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar för min egen del.	93	3,58	1,219
	Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar i relation till min vänkrets.	93	3,45	1,166
	Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi i relation till min familj.	93	2,89	1,347

Tabell 3. Visar medelvärde och standardavvikelse för tjejernas (n=113) svar i enkätutvärderingen gällande egen kunskap och förståelse om HRV, före och efter mötet med Shanazi Hjältars aktiviteter. Svaren har angivits på en skala från 1 till 5, där 1 innebär att påståendet inte stämmer alls, medan 5 innebär att påståendet stämmer mycket väl.

kön		N	Medelvärde	Standardavvikelse
Kvinna	Innan jag kom i kontakt med Shanazi Hjältar hade jag liten kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck.	113	2,72	1,250
	Kontakten med Shanazi Hjältar har givit mig ökad kunskap och förståelse om hedersrelaterat våld och förtryck.	113	4,15	,947
	Mina attityder kring hedersrelaterat våld och förtryck har förändrats efter att jag fått	113	3,32	1,284

tagit del av Shanazi Hjältars arbete.			
Mitt synsätt gällande hedersproblematik har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	112	3,67	1,142
Mitt synsätt gällande könsroller och jämställdhet har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	112	3,49	1,280
Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar för min egen del.	111	3,74	1,150
Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar i relation till min vänskrets.	112	3,50	1,155
Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi i relation till min familj.	111	2,91	1,443

Det var framför allt ett tydligt mönster bland pojkarna i enkätutvärderingen avseende att mötet med Shanazi hjältar påverkat i en positiv riktning med ökad kunskap och förändring i synsätt gällande HRV (Tabell 4).

Tabell 4. Pearson produktmoment korrelationer mellan vilken grad av kunskap om HRV pojkarna i urvalet (n=94) hade innan kontakten med Shanazis hjältar (SH), och vilka förändringar i attityder och synsätt som skett efter mötet
Frågor ur enkäten 17-23 år i gymnasieskolan:

1. Innan SH hade jag liten kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck.
2. Kontakten med SH har givit mig ökad kunskap och förståelse om hedersrelaterat våld och förtryck.
3. Mina attityder kring hedersrelaterat våld och förtryck har förändrats efter att jag fått tagit del av SH's arbete.
4. Mitt synsätt gällande hedersproblematik har förändrats efter att jag fått tagit del av SH's arbete.
5. Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom SH för min egen del.
6. Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom SH i relation till min vänskrets.

Frågor	1	2	3	4	5	6
--------	---	---	---	---	---	---

1.	-					
2.	-.40**	-				
3.	-.38**	.58**	-			
4.	-.30**	.52**	.63**	-		
5.	-.26*	.64**	.56**	.53**	-	
6.	-.30**	.60**	.40**	.41**	.65**	-

*p <.05 (2-tailed)

**p <.001 (2-tailed)

För de pojkar som angett att de hade mycket lite kunskap om HRV innan mötet med Shanazi hjältar, visade resultaten att det skedde en positiv attitydförändring och förändring av synsätt kring hedersproblematik. Utvärderingen visar också att det var pojkarna som ansåg att de ökade kunskaperna kunde vara användbara för egen del, och i relation till sina kompisar (Tabell 4). När det gällde de tjejer som deltog i utvärderingen så framträder inte samma tydliga mönster i resultaten gällande förändring av attityder och synsätt kring hedersproblematik (Tabell 2 & 3). Hade man som tjej svarat att man hade lite kunskap om HRV innan mötet med SH, var det i likhet med pojkarna en tydlig koppling att man efter mötet med SH upplevde att man fått en ökad kunskap och förståelse för HRV ($r=-.27^{**}$, $n=113$, $p <.001$). En rimlig tolkning av dessa skillnader kan vara att tjejer med liten förkunskap såg HRV som ett problem, medan killar med låg kunskap tidigare inte såg HRV som ett problem eller ej var medvetna om att det var ett problem. Detta är i sådana fall ett viktigt resultat att beakta, i Shanazi hjältars framtida arbete liksom i andra sammanhang. Det kan även indikera betydelsen i relation till killar av att det finns Shanazi hjältar som är förebilder just i egenskap av killar.

Forskningsresultaten visar att hjältarnas deltagande i projektutbildningen har lett till en personlig utveckling som har påverkat deras synsätt, värderingar och attityder. Dessa förändringar har sedan spridits till deras närmaste familjenätverk. Intervjuer med familjemedlemmar visar att hjältarnas medverkan i projektet har skapat en plattform för att diskutera och utmana befintliga värderingar och attityder inom familjen och har i många fall medfört ökad medvetenhet och förändrande attityder avseende jämställdhet och HRV. Ett exempel som visar på ökad medvetenhet är en familjemedlem som sade: *“Tack vare att min son varit med i projektet så har jag helt ändrat min syn på homosexualitet. Alla människor ska få älska precis vem de vill och man måste respektera det”*. Vidare har medverkandet i projektet givit familjemedlemmar möjlighet att samla kunskap och information om ämnen såsom mänskliga rättigheter eller social rättvisa. Detta kan illustreras av vad en familjemedlem uttryckte: *“Jag har nu fått en utbildning om vad mänskliga rättigheter är för något och även vad hur heder kan påverka både tjejer och killar dåligt. Det visste jag inte förut”*. Forskningsresultaten visar även att projektet skapat delaktighet bland familjemedlemmar, exempelvis genom deltagande i evenemang som arrangerats. Ett exempel är diplomeringen av hjältarna, där det beskrevs av en familjemedlem: *“Jag var så stolt över min son. Nu vill jag också göra en förändring. Jag vill också hjälpa människor att förstå att HRV måste motverkas”*. Delaktighet är viktigt inom samhällsarbete då det främjar inkludering, inflytande, engagemang och gemenskap.

Resultaten från studien visar att Shanazi hjältar-projektet har haft en betydande inverkan på omgivande samhället, inklusive vänner till hjältarna, aktörer inom Gävle kommun och det civila samhället. Genom sitt engagemang som hjältar har ungdomarna spridit budskapet om jämställdhet, vänlighet och respekt till sina vänner. De har blivit inspirationskällor och förebilder, vilket bidragit till att positiva värderingar och attityder har spridits inom vänskapsgrupperna. En hjälte sade: *“Jag försöker hjälpa mina vänner att tänka bättre om tjejer. Det är inte lätt att vara tjej i samhället och normerna som finns är inte jämställda. Mina vänner lyssnar på mig och tänker bättre”*. Därigenom har projektet haft en positiv påverkan på ungdomarnas sociala nätverk och främjat medvetenhet och attityder avseende jämställdhet och HRV. Projektet har även skapat en länk mellan deltagarna och aktörer inom Gävle kommun, såsom skola, socialtjänsten och andra verksamheter. Genom att fungera som ambassadörer har ungdomarna blivit en röst för sina kamrater och ungdomssamhället som helhet. En aktör från Gävle kommun beskrev: *“När hjältarna var och föreläste på socialtjänsten så märkte man verkligen att alla lyssnade på dem”*. Deras närvaro och påverkan har därför medfört att kommunens aktörer varit mottagliga för ungas behov och perspektiv. Shanazi hjältar projektet har också engagerat det civila samhället och skapat samarbeten med olika organisationer och föreningar, vilket har ökat medvetenheten och engagemanget inom civilsamhället. Att flera i den andra årskullen Shanazi hjältar kände deltagare i första årskullen och sedan ansökte om att bli antagen kan också ses som att de tagit intryck och påverkats.

Resultaten från denna studie visar därmed att Shanazi hjältar projektet har lyckats sprida sitt budskap och öka medvetenheten om HRV-problematiken. Inom samhällsarbete är kunskapsspridning och medvetenhet om sociala problem centralt för att engagera omgivande samhället och möjliggöra förändring. Resultaten visar att Shanazi hjältar har spelat en viktig roll i att synliggöra HRV och erbjuda en plattform för de som drabbas att få stöd och hjälp. Projektledarens observation om projektets positiva inverkan på unga killar och deras närstående samt spridningseffekten som liknas vid "ringar på vattnet", understryker hur Shanazi hjältar har lyckats nå ut till ungdomar och sprida medvetenhet om HRV.

5.3. Vilka framgångsfaktorer respektive utmaningar identifieras i projektets arbete för att förebygga och motverka HRV?

5.3.1. Utmaningar

Utifrån vad som framkommit i denna studie har projektet Shanazi hjältar startats, utvecklats och bedrivits i enlighet med kommunens, styrgruppens, arbetsgruppens samt projektledarens intentioner. Något som kunde befaras var att det skulle bli förändringar inom styr- och

arbetsgrupp, att det skulle bli avhopp från Shanazi hjälta gruppen, eller att projektledaren skulle lämna uppdraget. Så har inte varit fallet utan projektet har kunnat bedrivas med stabilitet och kontinuitet och det har exempelvis varit ytterst få avhopp från deltagargruppen. Det har under den undersökta projekttiden inte inträffat några allvarliga handlingar riktade mot projektet. En realistisk farhåga var att ett projekt som aktivt arbetar för att motverka HRV kunde utsättas för hot och risker. Projektledaren fick vid ett tillfälle motta ett hot riktat mot honom vilket hanterades genom en, som vi återkommer till nedan, väl förberedd organisationsstruktur. Med detta undantag har inga allvarliga hot riktats mot projektet. Likväl finns det utmaningar, som är relaterade till den hederskontext projektet syftar till att påverka

Relationen till hederskontexten

Resultaten av denna studie visar att vissa av deltagarna alltså befinner sig i en hederskontext där HRV kan förekomma. I intervjuer med deltagarna beskrevs begreppet heder från två olika perspektiv, som positiv och negativ heder. En hjälta sade till exempel: *“Det finns ju positiva delar med. Samtidigt finns det negativa”*. Det som omnämndes som positiv heder kan innebära att bevara vissa delar i sin kultur trots att man flyttar till andra länder såsom traditionella maträtter och respekt för äldre, samt att familjen står varandra väldigt nära och t.ex. hjälper varandra ekonomiskt om det behövs. I resultaten framkom även att vissa deltagare beskrev positiv heder som en mekanism för att hålla koll på och skydda tjejer och kvinnor från risker eller dåliga val, vilket enligt en deltagare hänger ihop med att det kan finnas för mycket frihet. Av resultaten framkom att med negativ heder avses fysisk och/eller psykisk skada samt förekomsten av förtryck. Negativ heder har i intervjuer delats upp i synlig respektive passiv heder. Synlig exemplifieras när en hjälta beskriver hur flickor måste återvända hem omedelbart efter skolans slut, och eventuella förseningar resulterar i påföljder. Den passiva hedern framställdes som osynlig och att de som drabbas av HRV eller lever i en hederskontext inte ens är medvetna om dess existens. En hjälta beskrev till exempel att vissa tjejer är medvetna om att det skulle uppstå problem om de besöker fritidsgården och som en annan uttryckte det: *“Så småningom fattar tjejerna egna beslut baserat på vad de tror att deras pappa skulle bli nöjd över. Därför fattar de beslut som begränsar deras frihet jämfört med deras svenska tjejkompisar eller bröder. Detta är också passivt HRV.”* Enligt projektdeltagare är t.ex. fritidsledare ofta omedvetna om denna passiva heder.

Även om de flesta projektdeltagarna hade fått mycket positiv feedback från sina föräldrar, familjer och vänner beskrev vissa också att det hade funnits kritik i familjenätverket. Till

exempel beskrev en hjälte hur han ifrågasatts av äldre personer i släkten och bland familjevänner, medan en annan upplevt att vissa i hans släkt inte tycker att han skyddar tjejer utan snarare utsätter dem för risker. En av hjältarna berättar att han åt middag hos en kompis och där blev ifrågasatt av kompisens pappa varför han deltog i Shanazi hjältar. En deltagare sade om sin pappa som bor i hemlandet: *“Pappa tycker inte att hederskultur är en viktig grej, det är något som västvärlden har kommit på. Han förnekar.”* En familjemedlem beskrev hur kontroll utövas: *“En kusin från (hemlandet) kontaktade mig angående rykten om min dotters närvaro på en skola där det även finns pojkar. Han ställde flera frågor, inklusive om hon bar slöja, med hänvisning till personer i Gävle som ansåg att min dotter inte följde rätt normer... Han ville få information om min familj för att sedan sprida den till mina närmaste släktingar och hela samhället där de bor, alltså i (hemlandet). Syftet var att skapa problem för mig och framför allt för min dotter.”* Ett annat exempel gavs genom en hjältes berättelse där fadern, som befinner sig i hemlandet, innehar den överordnade auktoriteten över både hjälten själv och modern som bor i Sverige. I intervjuer framkom att det fanns ett flertal frånvarande fäder. I intervju med arbetsgruppen framfördes också att det under första årets diplomeringsceremoni var enbart mammor som deltog under ceremonin. Efter att detta uppmärksammats var det däremot många fäder närvarande vid nästkommande ceremoni.

Ett fåtal av deltagarna har också beskrivit att det kommit frågor från kompisar varför man vill göra det här. Respondenter i studien beskrev även att män måste framstå som "macho" inom släkten för att få respekt. Deltagandet i projektet har då skapat utmaningar, då deltagarna uppmuntras att prata om känslor och anta en "mjukare" attityd. Denna förändring riskerar att bli kritiserad och ifrågasatt inom deras familjenätverk. Skam spelar enligt framkomna resultat en betydande roll inom ramen för den passiva hederskontexten. En familjemedlem berättade att hon exempelvis inte skulle kunna gifta om sig då omgifte kan leda till negativa reaktioner från släktnätverket. Den skambeläggande kontrollen kan även utövas av grannar som enligt en familjemedlem kan sprida rykten om att "ditt barn gjorde detta" eller "ditt barn var ute med den här personen".

Vad gäller deltagarnas syn på vad framkommen kritik mot projektdeltagandet bottnar i är bilden delad. Vissa sade att den enbart bottnar i traditionell kultur där HRV förekommer. Andra menade att det har med religion att göra. En deltagare uttryckte att: *“Religiösa personer stöttar inte”*, medan en annan sade: *“Jobbigt är det när religiösa i släkten brukar fråga och sådär och gå emot en. Det har varit det tuffaste”*. Ytterligare andra menade att det är en kombination, t.ex. beskrev en respondent att flickor förväntas vara oskulder innan de ingår äktenskap och

såg det som både en religiös och hedersrelaterad norm. En deltagare framförde att religionen snarare används som ett medel av dem som strävar efter makt.

Att leva två liv i parallella samhällen

Vissa av hjältarna och familjemedlemmarna talade i termer av att leva i "*parallella samhällen*" och "*Vi lever två liv*". Informanter berättade om "krockar" mellan kulturer, särskilt mellan den kultur som individen har från sitt hemland och den kultur som råder här i Sverige. Deltagandet i projektet har därför medfört komplexa dynamiker och utmaningar inom hjältarnas familjära nätverk. Detta åskådliggjordes i resultaten som att när en person flyttar till Sverige tvingas den på något sätt att bli en ny person, men i stället för att genomgå en total förvandling blir förändringen oftast mer subtil. Man kan vara en person när man umgås med sina vänner, men inte samma person när man är med sin familj. Ett exempel från en anhörigintervju är när informanten berättade att de i Sverige utvecklat liksom en hemlig sfär där de håller information och aktiviteter separerade från resten av sin släkt. En annan familjemedlem förmedlade att de inte berättar om jämställdheten i Sverige eller att deras son är del av Shanazi hjältar-projektet och att: "*Det är flera saker som händer här i Sverige i min familj som de aldrig skulle respektera i (förälders hemland).*" Detta indikerar att den familje- och släktskapsbaserade makten alltså utövas av släktens nätverk över familjen som är bosatt i Sverige.

Upplevelsen av två världar och parallellsamhällen framskyntar även i projektdeltagares sammanhang i relation till polis och fridsgårdar. Forskningsresultaten visar att det pågår ett samarbete mellan Shanazi hjältar och polisen, där deltagarna bl.a. fått ta del av föreläsningar från polisen. Samtidigt beskriver flera av deltagarna egna erfarenheter med polisen som upplevts negativa och även rasistiska. En projektdeltagare berättade om upprepade stopp av polisen vid bilfärd utan upplevd anledning och att polisen ställt kränkande frågor baserat på utseendet. Andra berättar om en händelse då de var på väg hem från en Shanazi hjältar aktivitet. De möttes av en polisinsats i anknytning till bostadsområdet och blev stoppade av polis som enligt informanterna tvingade dem att sitta ned på marken under en längre tid. En deltagare frågade varför varvid en polis enligt informanten svarade: "*Det förstår du väl som du ser ut*". Dessa upplevelser kan bidra till en ökad känsla av polarisering och ökade klyftor mellan projektdeltagarna och polisen. Studiens resultat indikerar att det förekommer kunskapsbrister avseende frågor som segregation, social exkludering och HRV hos polis och andra myndigheter, vilket kan försvåra integrationen av projektdeltagarna i samhället. En deltagare

uttryckte: *“Man ser mycket orättvisor i samhället och blir ledsen och det är en känsla av hopplöshet”*.

Resultaten visar även att hjältarnas relation till fritidsgårdar är tudelade. Å ena sidan beskriver deltagare att fritidsgårdarna var där de fick vetskap om Shanazi hjältar-projektet samt att de nu där själva föreläser om HRV. Å andra sidan beskrivs fritidsgårdarna som ett ställe där man bara “hänger” när man inte vet vad man ska göra. Fritidsgårdar omnämns även av en projektdeltagare som ett ställe där kriminella gäng bildas och ungdomar blir rekryterade till kriminalitet: *“Fritidsgårdar är som en förvaringsplats och typ ett mecka för rekrytering av olika gäng”*.

En familjemedlem till en hjälte pratade om att: *“Heder är också en trygghet för människor. Det är på sätt och vis ett sätt för människor att förstå sin värld.”* Under intervjuer med familjemedlemmar framkom även upplevelsen att projektet kan bidra till en negativ bild av deras kultur och öka risken för utanförskap och rasism. En annan respondent beskrev att när människor immigrerar till Sverige hamnar de ofta i områden där andra från deras hemland också bosätter sig. De bildar gemenskaper och lever tillsammans, separerade från den svenska kulturen och befolkningen. En familjemedlem till en hjälte betonade att för att minska förekomsten av HRV och att kunna integreras är det viktigt att ha arbete och att snabbt bli självständig vid flytt till ett nytt land.

Ytterligare utmaningar

Vissa hjältar beskrev att det ibland är utmanande att vara en förebild. Till exempel sade en deltagare: *“Att göra bra ifrån sig, vara en förebild, det är ju mycket för en 16-åring. Jag föredrar hellre att vara ute med mina vänner och ha kul än att sitta här. Ändå kommer jag varje vecka. Det är nog för att jag tycker detta är viktigt. Större än mig själv liksom”*.

En annan utmaning är utformningen av projektets utbildningsinslag. Resultaten visade att när utbildningar saknar en inkluderande undervisningsform, kan det försvåra att det skapas en gemensam förståelse eller lärandeprocess, vilket hjältarna i studien beskrev som en vanlig företeelse i deras ordinarie skola. Vad gäller projektets interna utbildning exemplifierades detta av en hjälte: *“...de föreläste i två timmar. De pratade i två timmar i sträck. Vi fick inte vara med i någon diskussion. Jag kommer inte ens ihåg vad den sista handlade om.”* En annan faktor som påverkar deltagarnas uppfattning om undervisningen är hur väl innehållet balanseras. En hjälte i studien beskrev hur en utbildning kändes nedsättande och alltför generaliserande mot män. Han säger *“Jag tyckte att de pratade mycket dåligt om män. Jag vet inte hur jag ska*

förklara men det var mycket såhär att män gör såhär mot kvinnor. Vi skulle höra det men det blev jobbigt eftersom kvinnor gör ju också dåligt mot män men i procenten är det ju mer män som behandlar kvinnor sämre". Detta kan riskera att vissa deltagare känner sig exkluderade från lärandeprocessen och kan påverka deras engagemang och motivation att lära sig mer.

En ytterligare utmaning ligger i att beakta att verksamheten inte blir alltför projekt- och personbunden. En sådan risk föreligger kanske särskilt i projekt som startats och drivits av nyckelpersoner. I detta projekt visar resultaten att projektledaren haft en mycket stor betydelse och fungerat som en drivande transformativ ledare samt att projektet initierades av personer inom styr- och arbetsgrupp med lång erfarenhet från tangerande arbetsfält. Det är därför av stor betydelse att kontinuiteten säkerställs. Ett led i detta är att kommunen redan har låtit projektet övergå i permanent verksamhet inom kommunens förvaltning, vilket vi återkommer till nedan.

5.3.2. Framgångsfaktorer

Organisationsstruktur

Från studiens resultat framkom vikten av att projektledaren haft kontinuerligt stöd av arbets- och styrgrupp, samt erbjudits handledning av personal från krismottagningen för män. Projektledaren beskrev detta stöd som "*delad vårdnad*". Ett exempel som beskriver den välfungerande organisationsstrukturen i projektet är när projektledaren vid ett tillfälle utsattes för hot, som projektledaren beskriver hanterades väl och effektivt tack vare den genomtänkta organisationen och etablerade stödstrukturen inom projektet.

I forskningsresultaten framgår att organisationen och det långsiktiga projektförarbetet inom kommunen och av ledande företrädare i styrgruppen spelade en avgörande roll för projektets framgång. Vid intervjuer med styr- respektive arbetsgrupp framkom att förarbetet i projektet sträckte sig över flera år och involverade medlemmar från styr- och arbetsgrupp som deltog i utbildningar för att lära sig mer om HRV. Detta visar på en medvetenhet om vikten av att skaffa sig kunskap och kompetens inom ämnet för att kunna genomföra ett dylikt projekt på ett framgångsrikt sätt. Kontinuerliga risk- och konsekvensanalyser genomfördes under förarbetet för att skapa en säker och trygg miljö för både projektledaren och hjältarna.

En annan viktig del av förarbetet var att nå ut till en bredare publik och specifikt till communities med målgrupper som var svåra att nå. Genom fältverksamheten i Gävle etablerade projektledaren kontakter med olika fritidsgårdar och insåg vikten av att möta de unga individerna där de befann sig, till exempel via sociala medier som Instagram. Därav anpassades

metoder och strategier för att nå ut till olika delar av samhället och skapa engagemang och delaktighet, vilket är centrala delar för ett välfungerande samhällsarbete. I arbetsgruppen fanns medlemmar med olika professioner, bl.a. en kurator på en skola i Gävle. Detta underlättade rekryteringsprocessen och visar på vikten av att involvera olika yrkesgrupper och expertis för att skapa en mångsidig och effektiv projektgrupp. Forskningsresultaten visar ett framgångsrikt kommunövergripande samarbete där olika förvaltningsenheter har samverkat. Genom att skapa en stödjande struktur för att hantera hot och risker och samtidigt stödja och främja en empowermentprocess har projektet lyckats skapa förutsättningar för positiv påverkan och förändring i arbetet med att förebygga och motverka HRV.

Transformativt ledarskap

Resultaten visar att en central framgångsfaktor i Shanazi hjältar-projektet var projektledaren. Vid intervju med styrgruppen framkom att den redan under det initiala förarbetet hade uppfattningen att projektledaren skulle komma att inneha en fundamental roll i projektet, vilket hade blivit tydligt i samband med det pågående Shanazi hjältar-projektet i Linköping. Styrgruppen var ansvarig för att konstruera en annons för projektledartjänsten, som en betydande tid lades på att utforma. Resultaten från studien visar att projektledarens roll i projektet är likartad en transformativ ledare.

Den transformativa ledarskapsteorin betonar vikten av att ledare föregår med gott exempel, offerar sig själva för sina värderingar och uppdrag. Resultaten från studien visar att projektledaren har agerat som en förebild för moraliskt beteende och därigenom fått respekt och förtroende från projektdeltagarna. Projektledaren kan i detta fall ses som en transformativ ledare anses ha *idealiserat inflytande* bland hjältarna. Ett annat förhållande som stöder projektledarens idealiserade inflytande är att denne har en liknande bakgrund som deltagarna, vilket enligt hjältarna ger projektledaren insikt i deras styrkor och svagheter. Vid intervju med arbetsgruppen utbrast en av medlemmarna att det inte kan vara en *“svenne utan att det måste vara en babbe”*, när detta diskuterades. En hjälte i projektet uttryckte en önskan om att bli som projektledaren när han blir stor. I intervjumaterialet framkom också att projektledaren har en passion för barns rättigheter, allas lika värde oavsett bakgrund, jämställdhet och andra viktiga frågor som deltagarna kunde relatera till.

Inspirerande motivation åsyftar ledare som är motiverande och villiga att engagera sig i en vision. Resultaten visar att projektledaren haft förmågan att motivera och engagera deltagarna i visionen att skapa en våldsfri kommun. En transformativ ledare uppmuntrar teammedlemmar

att också engagera sig i denna vision genom att höja lagandan, främja gemenskap och en känsla av syfte. Av resultaten framgår att projektledaren tydligt visat passion för sin roll och använt en kommunikationsstil som är anpassad till hjältarna, vilket är en viktig faktor för inspirerande motivation. Dessutom har projektledaren en intuitiv förmåga att förstå vad som driver hjältarna framåt och talar på ett tydligt och koncist sätt för att enkelt formulera visionen till deltagarna. En transformativ ledare bör ha karisma, vilket resultaten visar att projektledaren har. Därmed skapas sammantaget en känsla av sammanhållning och tillit till ledaren. Engagemanget hos projektledaren har varit en av de mest betydande framgångsfaktorerna i projektet och har inspirerat hjältarna i deras personliga utveckling och att arbeta för att uppnå projektets vision. Projektledaren har föregått med gott exempel och förkroppsligat de egenskaper som han vill se hos deltagarna, som höga etiska standarder, professionalism och engagemang. En medlem från styrgruppen uttalade: *“Alla älskar honom. Han är så cool! Men, så pratar han jättemycket om barns rättigheter och jämställdhet. Då blir det coolt. Och homosexualitet.”*

Enligt den transformativa ledarskapsteorin uppmuntrar ledare som ger *intellektuell stimulans* sina medlemmar att tänka utanför ramarna och vara innovativa. Av intervjuaterialet framkommer att projektledaren har visat förmågan att övertyga människor att följa intellektuella och rationella argument, vilket har bidragit till att skapa en kultur av kreativitet och innovation i projektet. Det ansågs viktigt att projektledaren hade både teoretisk och praktisk kunskap om problematiken kring HRV och han har visat sig mycket kunnig, vilket har ökat tilliten till honom bland deltagarna. Projektledarens förmåga att balansera rollen som en förebild och en person att lyssna på, till att vara en "kompis" som man kan ha roligt med, har också bidragit till intellektuell stimulans bland hjältarna. Resultaten visar att projektledaren har motiverat politiker och personal på skolor att agera i frågor som motverkar HRV. Han har fått hjältarna att känna sig viktiga och behandlat alla likadant, vilket fått alla att känna sig sedda. Projektledaren har också påverkat hjältarnas värderingar genom sin entusiasm och passion för projektet och deltagare uttrycker i intervjuer att de längtat till att komma till projektet och arbeta tillsammans för att uppnå dess vision.

Individualiserad hänsyn syftar till en transformativ ledares förmåga att bygga personliga relationer med individer eller grupper, främja självutveckling och skapa en känsla av sammanhang och empowerment. Resultaten visar att projektledaren upplevs ha denna kapacitet och beskrevs av deltagarna som förebild och som en familjemedlem. En hjälte sade *“han är som en storebror för oss alla”*. Projektledaren beskrevs som lyhörd och inkännande och har lyckats skapa ett sammanhang där hjältarna känner att de kan identifiera sig med honom och

känner att han är en av dem. Projektledaren har även visat humor vilket hjälpt till att skapa en avslappnad atmosfär. Deltagare berättade att de kan ringa projektledaren om de behöver prata eller mår dåligt och att deras problem tagits på allvar. Projektledarens förmåga att skapa personliga relationer med deltagarna, främja självutveckling och att aktivt bidra till skapandet av kollektiv identitet, känsla av sammanhang och empowerment hos deltagarna har gjort honom till en framgångsrik ledare i projektet. En hjälte sade: *“Jag kan verkligen säga det här. Jag älskar honom”*.

Att bli sedd och bekräftad

En av de mest betydande aspekterna i projektet har varit att integrera bekräftande inslag för deltagarna, vilket har visat sig vara en avgörande faktor för att upprätthålla deras motivation och engagemang. En viktig källa för bekräftelse till hjältarna i projektet har varit att deras föräldrar samtyckt till deras deltagande och stöttat dem under processens gång. Projektledaren var initialt oroad över eventuellt motstånd från hjältarnas föräldrar, emellertid har detta enligt honom visat sig obefogat. En familjemedlem uttryckte till exempel: *”Alla blev så stolta för honom. Och att han kan kämpa för det här. Det är mycket bättre att han kämpar mot heder än att jag kämpar eller att mina döttrar kämpar.”*

Hjältarna tilldelades ett diplom efter att framgångsrikt ha genomfört olika utbildningar, vilket fungerade som en viktig symbolisk gest som framkallade känslor av stolthet och självrespekt. Projektledaren förklarade: *”Bara genom att erhålla ett diplom kan man tydligt se hur stolta dessa individer blir. Under hela resan har de uppnått ett stort antal diplom.”* I en empowermentprocess spelar symboliska handlingar och erkännande en viktig roll. Genom att tillhandahålla diplom markerades att hjältarna var värdefulla och deras ansträngningar och prestationer betydelsefulla. Detta skapade en atmosfär av stöd och uppmuntran, vilket ytterligare stärkte deras tro på sina egna förmågor. En annan central aspekt av projektet var att projektledaren både visade förtroende och ställde krav på deltagarna. Hjältarna skapar till exempel ett kontrakt i början av utbildningen som innehåller regler som de tillsammans kommit överens om, såsom att komma i tid, visa respekt för varandra och agera som förebilder. Projektledaren understryker att det är viktigt att kontraktet innehåller hjältarnas egna ord om vad som ska gälla och att han därför ställer sig utanför skapandet av kontraktet. Resultaten visar att det var viktigt att deltagarna var delaktiga i att bestämma vilka regler som skulle gälla, då det ökade deras känsla av att vara sedda och därmed motiverade dem till att respektera dem. Projektledaren uttryckte i intervju att kraven ska vara rimliga med tanke på att hjältarna är unga

vuxna, men att det samtidigt är viktigt att ställa höga krav eftersom det hjälper dem att utvecklas som individer och att förbereda sig för arbetslivet. En hjälte uttryckte i intervju: *“Det är ju bra att projektledaren har ställt höga krav. När vi kommer ut i arbetslivet senare kommer en chef att ställa krav på oss så det är bra att ha gjort det redan nu.”* Resultaten pekar på att deltagarna även förstår innebörden av att de nu är förebilder och att med detta kommer ett ansvar. Tyvärr har det förekommit ett fall där en deltagare inte har följt reglerna och fått lämna projektet, vilket var en utmaning för projektledaren att hantera.

Gemensamt kapacitetsbyggande, att skapa community och kollektiv empowerment

De två första faserna i Shanazi hjältar-projektets metod är att *se* och *förstå*. I den första fasen handlade det om att se varandra som individer och gemensamma resurser, samt att förstå sin egen identitet och relationen till andra. Det innebar att utveckla självinsikt och bygga starka relationer inom gruppen. I den andra fasen handlar det om att skapa kunskap och förståelse kring HRV som ett allvarligt samhällsproblem. Deltagarna har därför tagit del av föreläsningar och diskussioner som behandlar olika ämnen. Dessa två faser betonar vikten av att skapa kunskap och medvetenhet, vilket är utgångspunkter inom samhällsarbete.

Resultaten från studien visar att Shanazi Hjältar-projektets metod, i linje med teoribildningen om samhällsarbete, har lyckats skapa gemensamt kapacitetsbyggande bland hjältarna. Projektets olika aktiviteter och processer har lett till att deltagarna fått möjlighet att utveckla och stärka sin förmåga, kunskap och kompetens inom olika områden. Genom att delta i workshops, utbildningar och samtal har de fått verktyg för personlig utveckling, ökad medvetenhet och självinsikt. Samarbetet och erfarenhetsutbytet inom gruppen har därför skapat en stark gemenskap och ömsesidigt stöd. Inom samhällsarbete betonas vikten av att skapa en känsla av samhörighet och gemenskap inom en community. Forskningsresultaten visar att den starka gemenskapen har präglat projektets framgång och flera av hjältarna beskriver ett syskonskap inom gruppen, man är inte “bara” vänner utan mera som bröder. En hjälte uttryckte i intervju: *“Vi är tillsammans starka och vi är som en god kraft som ska göra samhället bättre”*. Det gemensamma kapacitetsbyggandet har därför gett hjältarna en känsla av empowerment och möjlighet att påverka samhället positivt, vilket är en bärande del i framgångsrikt samhällsarbete.

Genom att identifiera sig som Shanazi hjältar har deltagarna utvecklat en kollektiv identitet som symboliserar deras engagemang och strävan efter positiv förändring. En respondent

beskrev: *“Jag är en hjälte och tillsammans så hör vi alla hjältar samman”*. Detta har stärkt deras samhörighet och känsla av tillhörighet till gruppen. Genom att skapa en stark kollektiv identitet som hjältar har projektet stärkt deras motivation och engagemang för att fortsätta arbeta tillsammans för att bekämpa HRV och skapa ett mer jämställt och respektfullt samhälle. En hjälte sade: *“Nu känner jag att jag tillhör något och att jag tillsammans med de andra kan verkligen göra en förändring”*. Detta är i linje med empowermentteorin som fokuserar på att ge individer och grupper befogenhet och verktyg för att påverka sin egen situation och bidra till social förändring.

5.4. Vilka nödvändiga förutsättningar kan identifieras för forandet av en samverkansmodell för att förebygga och motverka HRV?

5.4.1. Kunskap, medvetenhet och långsiktig samverkan

Inom ramen för samhällsarbetets teoribildning framhålls betydelsen av samverkan för att säkerställa en organisations kontinuerliga existens och verksamhet i en ekonomiskt och socialt hållbar form. Baserat på resultaten i denna studie framstår också samverkan som en fundamental faktor för verksamheter som strävar efter att förebygga och motverka HRV. Forskningsresultaten visar att en samverkan mellan olika samhällsinstitutioner, exempelvis polis, socialtjänst, skolor och andra organisationer kan öka kunskap och kompetens inom området HRV. Genom samverkan kan olika aktörer dela erfarenheter, expertis och resurser för att gemensamt arbeta mot att minska förekomsten av HRV i samhället, vilket kan bidra till en mer holistisk och effektiv insats mot HRV.

Resultaten visar att det är av stor vikt att förankra projektet i kommunen och andra offentliga enheter så att alla känner till arbetet och dess syfte. Det krävs fortsatt bra samverkan med politiker för att säkerställa det stöd som verksamheten behöver. Det är mycket positivt att Shanazi hjältar nu har integrerats som en permanent del av kommunens verksamhet, istället för att vara begränsat till ett projekt. Genom att vara en naturlig och kontinuerlig del av kommunens verksamhet underlättas ett långsiktigt samarbete och engagemang. Denna förändring kan också spela en viktig roll i att motverka deltagarnas känsla av exkludering och känslan av att leva i två separata samhällen. Genom att vara en integrerad och erkänd del av kommunens verksamhet kan Shanazi hjältar erbjuda en känsla av tillhörighet och ge deltagarna en starkare röst och inflytande i samhällsutvecklingen. Den långsiktiga och kontinuerliga integrationen av Shanazi hjältar i kommunens verksamhet ger också möjlighet till djupare och mer hållbara samarbeten med olika aktörer inom samhället, vilket är centralt inom

samhällsarbetets teoribildning. Detta främjar en mer inkluderande och sammanhållen samhällsgemenskap.

Verksamheten bör förbli en del av ett sammanhang där arbete mot HRV redan är etablerat. Resultaten visar att det fanns ett stort intresse för samarbete med Shanazi hjältar projektet, men på grund av tidsbrist hos vissa instanser är det utmanande att få till samverkan ibland. Samverkan med skolor är av vital betydelse, och det framstår som att dessa har en positiv inställning till att arbeta mot HRV. Enligt vad som framkommer i såväl intervjuer som enkätundersökning prioriteras dock inte HRV-frågor tillräckligt på skolorna. I intervjuer reflekteras kring att skolpersonal kanske redan har för mycket arbete och att det är en ledningsfråga där mer tid behöver avsättas för att motverka HRV. I studien framkom det även att deltagare i Shanazi hjältar upplevde att det finns bristande kunskap bland skolor och lärare när det gäller HRV. En deltagare föreslog att skolorna borde inkludera ämnet jämställdhet i sin undervisning.

Vissa hjältar berättar om negativa reaktioner där det ifrågasattes varför skattepengar skulle läggas på detta arbete. Det framkommer också att det finns en rädsla för myndigheter som socialtjänst och polis i samhället, vilket utgör en utmaning för projektet. En tidigare erfarenhet av ett liknande projekt om könsstympling visade att försöket att dela information om lagstiftningen på förskolor inte fick önskad effekt och ledde till att familjer tog bort sina barn från förskolan. Baserat på dessa resultat anser deltagare i styrgruppen att deltagare i Shanazi hjältar haft en fördel genom att komma från ett sammanhang där hederskontext finns närvarande, vilket kan bidra till att öka förtroendet i samhället. En intressant observation i resultaten är att vissa deltagare inte var medvetna om att det fanns en styrgrupp eller arbetsgrupp i projektet. Detta tyder på att det kan finnas behov av tydligare information om projektets struktur och involverade aktörer samt att stärka samverkan för att knyta samtliga involverade närmare varandra.

Resultaten från denna studie visar att en upplevelse som delas av flera deltagare är att de lever i två parallella samhällen och världar, vilket uttrycktes av såväl hjältar som familjemedlemmar. För att kunna bygga en fungerande samverkansmodell som verkar socialt inkluderande och integrerande är det viktigt att arbeta vidare med fortbildning och kunskapsspridning inom kommun och olika myndigheter. En central aspekt inom samhällsarbete är att identifiera och mobilisera resurser inom communities och lokalsamhällen för att skapa förändring. Det är viktigt att involvera hjältarna själva och aktörer i civilsamhället i utvecklingen av lösningar och

att ge dem en röst och inflytande i arbetet med att motverka den segregation och sociala exkludering som utgör en grogrund för hederskontexten. Genom att främja utrymme för gemensamt kunskapsbyggande, dialog och samverkan mellan hjältarna, myndigheter och andra aktörer kan man arbeta mot en ömsesidig förståelse och skapa en gemenskap där alla känner sig respekterade, delaktiga och har inflytande. Detta är viktiga delar i ett välfungerande samhällsarbete, där Shanazi hjältar kan spela en än större roll. Vissa hjältar uttryckte också en önskan om att projektet hade pågått längre än ett år, eftersom de ville ha mer kunskap och möjlighet att fördjupa sitt engagemang.

Projektledarens insikt om att sprida Shanazi hjältar till fler kommuner och samarbeta med andra organisationer visar på behovet av att skapa en bredare förankring och engagera fler aktörer i arbetet mot hedersrelaterat våld (HRV). Genom att involvera fler kommuner och samhällsorganisationer ökar möjligheterna till kunskapsdelning, resursutnyttjande och utveckling av effektiva strategier för att bekämpa HRV. Detta är i linje med community work-teorins princip om att skapa partnerskap och samhällsförändring genom samarbete och samverkan. Vid intervjuer med deltagare framkom även förslag om att erbjuda ett kommunalt telefonnummer för anonym rapportering av HRV samt att skapa vuxen- och föräldragrupper, vilket visar på en strävan att involvera flera grupper i samhället och skapa en plattform för dialog och kunskapsutbyte. Enkätutvärderingens resultat visade också att det finns ett intresse bland både killar och tjejer att lära sig mer och vikten av att belysa problematiken, och att liten del eventuellt själv kan tänka sig att arbeta med frågor kring HRV (Bilaga 5).

För att skapa gemensamt kunskapsbyggande, dialog och samverkan mellan Shanazi hjältar, myndigheter och andra aktörer är det angeläget att involvera hjältarna själva och aktörer i civilsamhället i utvecklingen av lösningar och att ge dem inflytande i arbetet med att motverka den segregation och sociala exkludering som utgör en grogrund för hederskontexten. Detta skulle kunna innebära en breddning av Shanazi hjältars verksamhetsfält.

5.4.2. Shanazi hjältinnor

Forskningsresultaten visar en generellt positiv inställning till etablering av grupper med kvinnliga hjältar. Detta framkommer i såväl intervjuer som enkätundersökning. Från styrgruppen framkom att det fanns en efterfrågan bland politiska beslutsfattare, ungdomar och de medverkande aktörerna om att forma en sådan grupp. Valet att inleda med en grupp bestående av killar grundade sig i att Gävle kommun följde projektmodellen som tidigare implementerats med Shanazi hjältar i Linköping. Vissa respondenter i denna studie hade positiv

inställning till bildandet av tjejgrupper med motiveringen att det är främst kvinnor som är sårbara för HRV. Resultaten visar att många av Shanazi hjältar deltagarna välkomnar skapandet av en tjejgrupp. En av dessa påpekade exempelvis att en tjejgrupp skulle vara ändamålsenlig då tjejer kan relatera till andra som möjligen lever i HRV. Ett annat argument för bildande av tjejgrupper som framkom i resultaten, är att det skulle främja en känsla av att kunna förändra sin situation för tjejer, snarare än att passivt acceptera eventuell manlig dominans. Här framstår begreppet empowerment som en signifikant faktor. Enligt vissa respondenter i studien befinner sig många tjejer i en hederskontext utan att vara medvetna om det. En respondent uttryckte: *"De har bara gjort heder till det normala. De vet inget annat. De har levt hela sitt liv med heder och förstår inte på riktigt hur det är att vara fri från heder."*

Av resultaten framkommer att det anses bäst att undvika en blandning av tjejer och killar i grupperna. En grund för denna uppfattning är att man testade en blandad grupp i Shanazi hjältar projektet i Linköping, där det sedan bedömdes att ungdomarna inte vågade öppna sig tillräckligt. En av deltagarna framförde att det dock kan uppstå andra utmaningar i en tjejgrupp, då de eventuellt inte skulle tas lika seriöst av sina jämnåriga. Hjälten utvecklade detta genom att referera till sina erfarenheter med lärare på sin skola, där manliga lärare enligt honom tenderar att åtnjuta mer respekt från eleverna än deras kvinnliga kollegor. Ett förslag från en annan hjälte var att hjältar och hjältinnor tillsammans skulle kunna hålla föreläsningar på skolor för att demonstrera ömsesidig respekt. Enligt resultaten är det önskvärt med en kvinnlig projektledare för en tjejgrupp, vilket betonades av deltagarna i Shanazi hjältar. Samtidigt uttrycktes att ledaren bör ha samma ledarskapsstil som den befintliga projektledaren.

Resultaten pekar även på att det finns oro kring etableringen av en tjejgrupp. Denna hänger samman med att den passiva hedern är svår att upptäcka, svårigheten att bedöma om tjejerna fortfarande lever i en hederskultur, samt att det kan finnas många osynliga risker för tjejerna som skulle delta. En familjemedlem ansåg att för att minimera riskerna bör tjejerna vara något äldre när de blir hjältar, kanske mellan 19 och 23 år, då det finns mindre risk att de är "kontrollerade" av sina familjer. Baserat på forskningsresultaten kan man dra slutsatsen att det finns en större oro kring hur tjejerna skulle bemötas inom sina familjenätverk och av en ofta svårupptäckt hederskontext. Därför blir den ökade medvetenhet samt samverkans- och stödstrukturer som berörts ovan ännu viktigare kring Shanazi hjältinnor gruppen.

6. Diskussion och slutsatser

Syftet med denna studie var att undersöka och utvärdera det första årets projekt och implementering av HRV-metoden Shanazi hjältar, för att se huruvida utfallet av de utbildningsinsatser och aktiviteter som har genomförts motsvarar projektets målsättning att förebygga och långsiktigt minska hedersrelaterat våld och förtryck (HRV).

Deltagarna i projektet var samtliga killar i ålder 17-23 år med invandrarbakgrund och boende i områden utanför centrala Gävle som är mer utsatta än innerstaden. Det hade längre tillbaka funnits oro kring vissa att de skulle välja fel väg i livet. Deras förkunskaper om HRV var innan projektet blandade, där vissa inte visste mycket om HRV innan medan andra hade en del förkunskaper och en del egna erfarenheter av hederskontexten. Projektmetodens första del, "att se", fokuserade på att deltagarna skulle lära känna sig själva och varandra och se sina egna och gemensamma kapaciteter och förmågor genom teambildande aktiviteter. I den andra delen, "att förstå", genomgick de en utbildning innefattande ett stort antal föreläsningar, diskussioner och övningar med syfte att öka kunskap och medvetenhet om HRV som samhällsproblem samt att utveckla sina egna synsätt och attityder kopplade till det. Studiens resultat visar att Shanazi hjältar projektet har haft stor positiv påverkan på deltagarnas kunskaper, medvetenhet och attityder till jämställdhet, genus och HRV. Projektet har för alla deltagare inneburit en personlig resa av ökad medvetenhet om HRV och samtidigt personlig utveckling av förståelse, relationer och ansvarstagande.

Projektmetodens tredje del, "att agera", handlar om att omsätta tillägnade kunskaper och kompetenser i praktisk handling. Deltagarna har genomfört ett stort antal föreläsningar och informationsaktiviteter vid skolor, fritidsgårdar, idrottsklubbar, kommunala förvaltningsenheter och myndigheter, politiker, deltagit i radio mm. Resultaten visar att de är brett respekterade och av bl.a. andra ungdomar ses som goda förebilder att se upp till. Studien visar att arbetet har gett resultat och påverkat omgivningen. I enkätundersökningen med gymnasieungdomar framgick att en stor majoritet hade ändrat sitt synsätt på heder och ansåg sig ha stor nytta av den kunskaper de tillägnat sig genom Shanazi hjältares informationsaktivitet, samt att en majoritet skulle kunna tänka sig att i framtiden jobba med HRV-frågor. Intressant var att bland killar som ansåg sig ha låg kunskap om HRV innan informationsmötet, så var det många som svarade att de hade ändrat sitt synsätt efter dialogen med Shanazi hjältar. Resultaten visar att Shanazi hjältar även haft påverkan i det närmaste familjenätverket samt i vänkretsen.

Intervjuer med familjemedlemmar visar att samtal och diskussioner under projekttiden i många fall medfört ökad medvetenhet och förändrade attityder avseende HRV och t.ex. homosexualitet. Vad gäller påverkan på vänskretsen berättade flera deltagare i intervjuer hur samtal med vänner bidragit till att de tänkt efter och successivt ändrat attityder. Att flera i den andra årskullen Shanazi hjältar kände deltagare i första årskullen och sedan ansökte om att bli antagen kan också ses som att de tagit intryck och påverkats.

Det har funnit och finns utmaningar för projektet att hantera. Studiens resultat visar att trots att deltagarnas föräldrar givit samtycke till deltagandet så finns alltså en relation till hederskontexten i vissa fall. Detta framkommer i intervjuer med såväl hjältar som familjemedlemmar. I vissa fall kan det handla om frånvarande fäder som bor i hemlandet. I flera fall berättades om mera avlägsna familjemedlemmar och släkt nätverk som framför kritik och försöker påverka familjens liv i Sverige. Det framskymtade även i ett par intervjuer att projektdeltagare själva kunde tycka att det kan vara bra att t.ex. ha lite koll på sin syster. En annan relaterad utmaning är den upplevelse som framkommer i flera intervjuer av att leva i två parallella samhällen. Det kan exempelvis handla om att man upplever sig vara på ett sätt bland vänner och ute i samhället och på ett annat sätt i sin familj där mer traditionella normer och värderingar förekommer. Men det kan även handla om att uppleva fördomar och social exkludering, att man inte är en respekterad del av det etablerade samhället. En utmaning som har noterats i denna studie är att kontinuerligt uppdatera utbildningsutbudet för deltagarna och att beakta att lärandeformerna ska främja diskussion, dialog och delaktighet. En ytterligare utmaning ligger i att undvika att Shanazi hjältar blir alltför personbundet eller ett tillfälligt projekt och därmed sårbart, där det identifierats som positivt att kommunen nu låtit projektet övergå i en metod inlemmad i ordinarie förvaltning.

Till de främsta framgångsfaktorerna i projektets arbete för att förebygga och motverka HRV hör själva projektmetoden som belysts ovan, med de olika delarna/faserna "att se, förstå, agera". Genom att långsiktigt bygga upp gemenskap, kompetenser, kunskap och medvetenhet är deltagarna väl förberedda för att gå ut i samhället och i sin tur sprida kunskap och medvetenhet. Till de viktiga framgångsfaktorerna hör också den långsiktigt förberedda och väl utvecklade organisationsstrukturen som växte fram utifrån kommunala förarbeten och långsiktig planering. Genom att det finns en styr- respektive arbetsgrupp med olika funktioner och ansvarsområden finns en tydlig stödstruktur för projektledaren i arbetet med hjältarna. En avgörande framgångsfaktor i arbetet har varit det transformativa ledarskap som kännetecknat

projektledaren. Genom detta ledarskap har han skapat nära relationer, varit en god förebild, givit bekräftelse och tillit, motiverat och entusiasmerat deltagarna i arbetet. Detta hänger ihop med det community skapande, gemensamma kapacitetsbyggande och kollektiva empowermentprocess som svetsat samman deltagarna i en stark gemenskap där de alltid kunnat ta stöd i varandra och projektledaren.

Av resultaten framkommer att det finns behov av ökad kunskap och medvetenhet om HRV även inom verksamheter i offentliga sektorn, där skolor, fritidsgårdar och polis är några exempel som framförts i intervjuer. Resultaten visar att Shanazi hjältars samverkan med olika samhällsaktörer såsom socialtjänst, skolor och polis har bidragit till ökad kunskap och kompetens inom HRV. För att fortsatt öka medvetenheten om HRV behövs fördjupad och långsiktig samverkan samt prioritering av resurser som kan möjliggöra det. Resultaten visar betydelsen av stöd och förankring från omgivande samhällsaktörer. Det är därför positivt att kommunen gjort metoden Shanazi hjältar till en permanent del i kommunens verksamhet istället för en projektform. Att Shanazi hjältar nu blivit en naturlig del i kommunens verksamhet, något som alla känner till och inte något som liksom hänger lite på sidan av, underlättar ett långsiktigt samverkansarbete. Detta kan samtidigt bidra till att motverka deltagares upplevelse av exkludering och att leva i två parallella samhällen. För att skapa gemensamt kunskapsbyggande, dialog och samverkan mellan Shanazi hjältar, myndigheter och andra aktörer är det angeläget att involvera hjältarna själva och aktörer i civilsamhället i utvecklingen av lösningar och att ge dem inflytande i arbetet med att motverka den segregation och sociala exkludering som utgör en grogrund för hederskontexten. Detta skulle kunna innebära en breddning av Shanazi hjältars verksamhetsfält. Resultaten visar sammantaget att metoden Shanazi hjältar uppvisar flertalet av de aspekter som forskningen framhåller som centrala för framgångsrikt samhällsarbete, kollektiv empowerment och transformativt ledarskap, vilket åskådliggörs i den båda resultattabellerna nedan. En slutsats är att metoden Shanazi hjältar och de utbildningsinsatser och aktiviteter som genomförts väl motsvarar målsättningen att förebygga och långsiktigt minska HRV, samt att den bör fortsätta vara en permanent verksamhet inom kommunen.

Vi har samtidigt identifierat att det finns utmaningar och risker. Det är därför viktigt att genomföra kontinuerliga risk- och konsekvensanalyser, inte minst när det gäller kommande Shanazi hjältinnor. Det har framkommit att det som kallas passiv heder är svår att upptäcka för utomstående. Då denna i första hand drabbar tjejer blir ökad medvetenhet, samverkans- och

stödstrukturer än viktigare kring Shanazi hjältinnor gruppen. Det är här extra viktigt att säkerställa att deltagarna i Shanazi hjältinnor är personer som är frikopplade från hederskontexten. En fråga att beakta är varför Shanazi hjältar projektet inte stött på mer motstånd. En faktor kan tänkas vara att projektdeltagandet var en målstyrd urvalsprocess som endast inkluderade deltagare med familjemedlemmar som var positiva och gav sitt samtycke. Det är möjligt att det kan finnas ett latent motstånd som inte helt har kommit fram än, särskilt från ortodoxa eller fundamentalistiska nätverk och i områden där kontrollen kan vara starkare. Det är viktigt att reflektera över vad som skulle kunna hända om informationsmöten och aktiviteter genomförs i sådana kontexter. Det är särskilt viktigt att reflektera över detta i relation till kommande Shanazi hjältinnor och en kvinnlig projektledare. Vi bedömer att det behövs en mycket genomtänkt riskanalys och en stark samverkans- och stödstruktur med hög beredskap, bl.a. inom polisen, för att kunna hantera eventuella hotbilder mot Shanazi hjältinnor.

Utifrån forskningsresultaten kan vi konstatera att Shanazi hjältar metoden är en effektiv och kraftfull metod för att påverka och förändra attityder och medvetenhet kring hedersrelaterat våld. Trots vissa utmaningar och farhågor visar resultaten att projektet har en positiv inverkan och kan fortsätta att vara en viktig resurs i arbetet mot hedersrelaterat våld. Den metod som utvecklats i Gävle, med inspiration från tidigare erfarenheter i Linköping, bör kunna utgöra en modell även för andra kommuner och regioner. En dylik verksamhet kan dock inte enkom lösa den mycket komplexa problematiken kring HRV och hederskultur. I ett långsiktigt arbete för att komma till rätta med de parallellsamhällen där hederskontexten är en del, är det nödvändigt att beakta ett flertal omgivande faktorer. Till dessa hör den växande ojämlikheten, välfärdsmodellens urholkning och samhällets därmed sammanhängande bristande integrationsförmåga. Den drivande segregationsmixen av klass och etnicitet kan inte lösas enbart med enkla socio-kulturella förklaringar och ökad repression. För att motverka den segregation och marginalisering som driver framväxten av de parallellsamhällen där hederskontexten kan få fäste, behöver vi även bl.a. beakta otillräckliga välfärdssystem, stadsplanering och långsiktigt förebyggande arbete. Som en del i det mycket omfattande samhällsarbete som kommer behövas under lång tid framöver kan Shanazi hjältar och hjältinnor dock vara viktiga och kanske till och med livsavgörande samhällsaktörer.

Resultat i relation till samhällsarbete och kollektiv empowerment

Finnas närvarande i de berörda människornas livsmiljö

- Hjältarna har engagerat sig i pågående samhällsarbete där de har företrätt som förebilder.
- Hjältarna syns ofta på sociala medier, vilket är en plattform som används mycket bland ungdomar i samhället.
- Genom fältverksamheten i Gävle etablerade projektledaren kontakter med olika fritidsgårdar blir möten med de unga individerna där de befann sig.
- Metoder och strategier anpassades för att nå ut till olika delar av samhället och skapa engagemang och delaktighet.

Skapa dialog, förtroende, relationer

- Det skapades en atmosfär av förtroende, dialog och öppen kommunikation mellan hjältarna och deras projektledare.
- Kontinuerliga risk- och konsekvensanalyser genomfördes under förarbetet för att skapa en säker och trygg miljö för både projektledaren och hjältarna.

Identifiera nyckelaktörer och –personer

- Projektledaren var en nyckelaktör som hjältarna hade ett starkt förtroende för.
- Projektledarens roll i projektet är likartad en transformativ ledare.
- Även hjältarna uppvisar en transformativ ledarskapsstil.

Bygga samverkan och sociala nätverk

- Hjältarna har blivit en länk mellan ungdomarna och representanter från Gävle kommun och därav utvecklat socialt kapital.
- Hjältarna upplevs som förebilder och "kändisar" vilket skapar sociala nätverk.
- Genom att fungera som ambassadörer har ungdomarna blivit en röst för sina kamrater och ungdomssamhället som helhet.
- Det finns en samverkan med olika samhällsinstitutioner, exempelvis polis, socialtjänst, skolor och andra organisationer ökar kunskap och kompetens inom området HRV.
- Det är av stor vikt att förankra projektet i kommunen och andra offentliga enheter så att alla känner till arbetet och dess syfte.
- Det krävs fortsatt bra samverkan med politiker för att säkerställa det stöd som projektet behöver.

Sprida information, kunskap, skapa medvetenhet

- Hjältarna har aktivt agerat genom en kombination av genomförande av föreläsningar och informationsmöten på skolor och fritidsgårdar.
- Hjältarna har blivit inbjudna att delta i radioinslag och träffat politiker för att sprida kunskap och öka medvetenheten.
- Genom att skapa aktiviteter för ungdomar har de visat initiativförmåga och handlingskraft för att stärka och skydda samhällsmedlemmar från utsatthet.
- Familjemedlemmar till hjältarna har en ökad medvetenhet, kunskap och förändrad attityd avseende HRV och jämställdhet.
- Familjemedlemmar har även aktivt deltagit i att engagera sig i arrangemang för att motverka HRV.

Identifiera gemensamma hinder och utmaningar

- En farhåga var att ett projekt som aktivt arbetar för att motverka HRV kunde utsättas för hot och risker.
 - Trots att hjältarna inte skulle leva i en hederskontext så framkommer det att många av hjältarna gör det i olika grader i dagsläget. Det beskrivs som om de lever i parallella samhällen
 - Hjältarna hade fått mycket positiv feedback från privata nätverk, men vissa beskrev också att det hade funnits kritik i familjenätverk.
 - Vissa hjältar beskrev att det ibland är utmanande att vara en förebild.
 - En annan utmaning är utformningen av projektets utbildningsinslag.
 - En ytterligare utmaning ligger i att beakta att verksamheten inte blir alltför projekt- och personbunden.
 - Samverkan med skolor är av vital betydelse, och det verkar som att denna myndighet har en positiv inställning till att arbeta mot HRV. Dock prioriteras inte HRV-frågor tillräckligt på skolorna enligt vad som framkommer i såväl intervjuer som enkätundersökning.
-

- Resultaten pekar även på en oro kring etableringen av en tjejgrupp. Detta beror på svårigheten att bedöma om tjejerna fortfarande lever i en hederskultur.

Stödja aktivering, deltagande, engagemang och inflytande

- Hjältarna hade en plattform att uttrycka sig och främjade deras engagemang och delaktighet i projektet.
- Hjältarnas egna tankar och förslag beaktades vilket skapar delaktighet och inflytande.
- En av de mest betydande aspekterna i projektet har varit att integrera bekräftande inslag för deltagarna, vilket har visat sig vara en avgörande faktor för att upprätthålla deras motivation och engagemang.
- Det är mycket positivt att Shanazi hjältar nu har integrerats som en permanent del av kommunens verksamhet, istället för att vara begränsat till ett projekt.

Främja kollektiv identitet och tillhörighet

- Hjältarna vågade uttrycka sina känslor och åsikter, vilket ledde till en ökad förståelse och sammanhållning, vilket bidrar till en gemensam identitet och känsla av tillhörighet.
- Det finns en stark gemenskap och flera av hjältarna beskriver ett syskonskap inom gruppen.
- Genom att identifiera sig som hjältar har de tagit på sig en kollektiv identitet som symboliserar deras engagemang och strävan efter positiv förändring.

Gemensamt kapacitetsbyggande/kollektiv empowerment så att de berörda själva kan bidra till en socialt hållbar utveckling

- Hjältarna utvecklade en självinsikt som skapade starka relationer inom gruppen, vilket resulterade i en känsla av samhörighet och gemensamma förmåga.
 - Hjältarna tog del av lärande formen ”community of practice” inom deras utbildning och medvetandegörande som resulterade i gemensamt kapacitetsbyggande och kollektiv empowerment.
 - Många hjältar fick arbete till följd av deras medverkan i projektet.
 - Hjältarna såg varandra som individer och gemensamma resurser, samt förstod sin egen identitet och relationen till andra. Det innebär att utveckla självinsikt och bygga starka relationer inom gruppen.
 - Projektets olika aktiviteter och processer har lett till att deltagarna fått möjlighet att utveckla och stärka sin förmåga, kunskap och kompetens inom olika områden.
 - Det gemensamma kapacitetsbyggandet har därför gett hjältarna en känsla av empowerment och befogenhet att påverka samhället positivt.
-

Resultat i relation till projektledaren som transformativ ledare

Idealiserat inflytande	Inspirerande motivation	Intellektuell stimulans	Individuell hänsyn
Föregår med gott exempel genom sitt moraliska beteende	Höjer lagandan och främjar gemenskap	Påverkar hjältarnas attityder genom innovativa lösningar	Skapar en känsla av sammanhang och empowerment
Inger stolthet bland hjältarna	Skapar en känsla av syfte bland hjältarna	Förmåga att övertyga hjältarna att följa intellektuella och rationella argument	Visar empati och stöd genom att vara lyhörd och inlämnande
Skapar förtroende genom att ha liknande bakgrund som hjältarna	Förmågan att motivera och engagera hjältarna i visionen att skapa en våldsfri kommun	Skapar tillit genom teoretisk och praktisk kunskap om problematiken kring HRV	Bygger personliga relationer där vardera hjälten kan identifiera sig med honom
Visar insikt i hjältarnas styrkor och svagheter	Använt en kommunikationsstil som är anpassad till hjältarna	Entusiasm och passion vilket påverkat hjältarnas värderingar	Tillgodoser varje hjältes behov och skapar därmed en kollektiv identitet

Referenser

- Adams, R. (2008). *Empowerment, participation and social work* . 4. uppl., New York: Palgrave: Macmillan.
- Askheim, O. P. & Starrin, B. (2007). *Empowerment – i teori och praktik*. Malmö: Gleerups.
- Bass, B. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. London: Free Press.
- Bass, B. & Bass, R. (2009). *The Bass Handbook of Leadership*. London: Free Press.
- Belfrage, H. (2005). *Patriark. Bedömning av risk för patriarkalt våld med hedern som motiv. Användarmanual*. Sundsvall: Rättspsykiatriska regionkliniken.
- Brottsförebyggande rådet. (2010). *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer: En första uppföljning av regeringens handlingsplan. Rapport 2010:4*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Fook, J. (2016). *Social Work: A Critical Approach to Practice*. London: Sage.
- Ghadimi, M. & Gunnarsson, S. (2019). UNG 018 - *En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala*. Uppsala: TRIS – tjejejs rätt i samhället.
- Goethals, G.R. & Sorenson, G.J. (2007). *The Quest for a General Theory of Leadership*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Gävle kommun. (2017). *Lokal uppföljning av ungdomspolitisk uppföljning, LUPP 2016*. Gävle: Kommunledningskontoret.
- Gävle kommun. (2018a). *Aktivitetsplan - Gävle är en kommun fri från våld - Gävle kommunkoncern 2018 – 2020*. Gävle: Kommunledningskontoret.
- Gävle kommun (2018b). *Jag önskar att dom hade trott mig. En kartläggning av våld i nära relationer i Gävle kommun 2017*. Gävle: Kommunledningskontoret.
- Gävle kommun. (2019). *Shanazi hjälftar Gävle*. Gävle: Styrning och stöd.
- Gävle kommun. (2021). *Stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck*.
<https://www.gavle.se/kommunens-service/omsorg-stod/stod-till-barn-familj-och-vuxna/hotvald-och-krankningar/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/> .
- Hansson, M., Lundgren, I. & Sjöberg, S. (2018). *Fältarbete i utsatta bostadsområden*. I: Sjöberg, S. & Turunen, (2018). (Red.). *Samhällsarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Hansson, M., Hedman, H., Lundgren, I. & Sjöberg, S. (2023). I: Blom, B., Eriksson, M. & Snellman, M-L. *Socialtjänstens förebyggande och uppsökande fältverksamhet. Socialtjänstens arbete med social hållbarhet: insatser på individ-, grupp- och samhällsnivå*. Lund: Studentlitteratur, 251-268.
- Healy, K. (2005). *Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Herrington, J., Herrington, A. och Olney, I. (2012). *Mobile learning in higher education: Authentic tasks, assessment and Web 2.0*.

- Huchthinson, G. (2009). *Community Work in the Nordic Countries: New Trends*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kura, K.M. (2016). Linking Environmentally Specific Transformational Leadership and Environmental Concern to Green Behaviour at Work. *Global Business Review*, 17(3). DOI:
- Lave, J., & Wenger, E. (1991) *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511815355>.
- Lowe, K. B., Kroeck, K. G., & Sivasubramaniam, N. (1996). *Effectiveness Correlates of Transformational and Transactional Leadership: A Meta-Analytic Review of the MLQ Literature*. *The Leadership Quarterly*, 7, 385-415. [http://dx.doi.org/10.1016/S1048-9843\(96\)90027-2](http://dx.doi.org/10.1016/S1048-9843(96)90027-2).
- Länsstyrelsen Östergötland. (2013, 2014). *Det handlar om kärlek- ett projekt om barn och ungas rättigheter*. Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.
- Payne, M. (2005). *Modern social work theory*. 3. uppl., New York: Palgrave Macmillan.
- Popple, K. (2015). *Analysing Community Work: Theory and Practice*. Maidenhead: Open University Press.
- Regeringen. (2007). *Regeringens skrivelse 2007/08:39 - Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Regeringen. (2017). *Regeringens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/02/regeringens-arbete-mothedersrelaterat-vald-och-fortryck/>
- Rothman, J. (1995). Approaches to Community Intervention. I J. Rothman, Erlich, J. L. & Tropman, J. E. (red.). *Strategies of Community Intervention* 5. uppl., Itasca, IL: F. E. Peacock Publishers Inc, ss. 26-63.
- Rubin, H. & Rubin, I. S. (2008). *Community Organizing and Development*. Boston: Allyn, Bacon.
- Sjöberg, S. & Kings, L. (2022). Suburban commons : the rise of suburban social movements and new urban commons in marginalized neighborhoods in Stockholm. *Nordic Social Work Research*, 12 (2), 284-297.
- Sjöberg, S., Többe-Schukalla, M., Singh, S. & Martinss, K.H. (2018). Community work in Germany and Sweden in context of changing welfare models. *International Social Work*, 61(4): 553–570.
- Sjöberg, S. & Turunen, P. (2018). Samhällsarbetets begrepp, inriktningar och perspektiv. I Sjöberg, S. & Turunen, P. (Red.). *Samhällsarbete: aktörer, arenor och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur. S. 19-43.
- Sjöberg, S. & Turunen, P. (2022) Community work in Nordic welfare states in transformation: directions, conditions and dilemmas, *Nordic Social Work Research*, 12 (2), 209-216. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2022.2056812>.

Skyrman, V., Allelin, M., Kallifatides, M. & Sjöberg, S. (2022). Financialized accumulation, neoliberal hegemony, and the transformation of the Swedish Welfare Model, 1980–2020. *Capital and Class*. 10.1177/03098168221128101.

SOU 2015:55. *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Regeringskansliet.

Srour, C.K., Kheir-EI-Din, A. & Samir, Y. (2020). The Effect of Green Transformational Leadership on Organizational Citizenship Behavior in Egypt. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 9(5), 1. <https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0081>.

Stepney, P. & Popple, K. (2008). *Social work and the community: A critical context for practice*. New York: Palgrave Macmillan.

Trevithick, P. (2012). *Social work skills and knowledge*. (3rd ed.). Maidenhead: Open University Press.

Ungdomsstyrelsen. (2009). *Gift mot sin vilja*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga: Förteckning över de föreläsningar som erbjudits deltagarna i Shanazi hjältar

Temat:	Föreläsare:
HRV lag och juridik	<ul style="list-style-type: none">• Måns Jennehag, Polismyndigheten i Gävle (kommunpolisens uppdrag)• Gunilla von Wachenfeldt, jurist (HRV i rättsfall)• Karl Nässén och Pernilla Dahlborg, Gävle kommun (barnkonventionen)• Åsa Berglund, Amnesty - (mänskliga rättigheter)• Sara Johansson Kindberg, Barnahus Gävleborg (Socialtjänstens uppdrag)
Jämställdhet	<ul style="list-style-type: none">• Helena Roswall och Cecilia Vågberg, Gävle kommun
Shanazi hjältar projektet	<ul style="list-style-type: none">• Hoshi Kashafi – grundare av Shanazi hjältar i Linköping
HRV Fokus tjejer och kvinnor	<ul style="list-style-type: none">• Familjecentralen i Sättra - informerar om kvinnlig könsstympning• Paulina Bengtsson, Nova Huset (egna erfarenheter av våldtäkt, koppleri, prostitution, pornografi och sexuellt självskadebeteende)
HRV Fokus pojkar och män	<ul style="list-style-type: none">• Jan Dandanelle, polis (pojkers utsatthet)• Devin Rexvid, lektor vid Stockholms universitet (offer och förövare)• BIG Gävle/Fältgruppen Gävle kommun – Machofabriken (normer)• Johan Pliakas, socionom och samtalsterapeut på Stickans mansmottagning (våld i nära relationer)
Ledarskap	<ul style="list-style-type: none">• RF Sisu - hjältnarna erhåller en grundläggande ledarskapsutbildning
Konsekvenser av HRV	<ul style="list-style-type: none">• Marlene Stenman, kurator och Agneta Björk, gymnasielärare (psykisk ohälsa)
Samhällets roll	<ul style="list-style-type: none">• Marlene Stenman, kurator och Agneta Björk, gymnasielärare (Skolans roll)

Bilaga: Förteckning över skolor och verksamheter där Shanazi hjältar och projektledaren har genomfört informationsaktiviteter

Skolor och verksamheter		Tillfällen
Internationell och Nationellt:	Integrationsforum nationell nivå	1
	EU konferens	1
	Socialnämnden	1
	RF - SISU	1
Fritidsgårdar:	Föreståndare på fritidsgårdar	1
	Anderbergs fritidsgård Helges	1
	Sätra fritidsgård Treffan	1
	Helges fotbollsklubb	1
Gävle kommuns sektor - Vårld:	Utredningsenhet ungdom	1
	Mottagningsenheten	1
	Förebyggandeenheten	1
	Arbos	3
Gävle kommun:	Krismottagningen för män Stickan	1
	Sätra familjecentral	1
	Nolla sabbat	1
	Stadsbiblioteket	1
Andra kommuner:	Vårldsenheten Järfälla kommun	1
	Framsteget Sandviken	1
	Shanazi hjältar Linköping	1
Högskolan i Gävle:	Människa, kultur och religionsprogrammet	2
	Internationella kandidatprogrammet i socialt arbete	2
	Masterprogrammet i Socialt arbete	2
Högstadiet och gymnasieskolor:	Borgarskolan Gävle	4
	Vasaskolan, Gävle	1
	Polhems gymnasieskola, Gävle	25
	Drottning Blankas gymnasieskola, Gävle	2
	Bessermergymnasiet, Sandviken	1
	Gymnasiesärskolans personal, Gävle	1
	Högstadiet och gymnasieskola, Bollnäs	1

Bilaga: Frekvenstabell med deskriptiva data över utvärderingsenkätens innehåll (n=210)

Jag har kännedom om vilka frågor som Shanazi Hjältar arbetar med.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	2	1,0	1,0	1,0
	Stämmer knappast	3	1,4	1,5	2,4
	Stämmer varken eller	9	4,3	4,4	6,8
	Stämmer till viss del	112	53,3	54,6	61,5
	stämmer helt	79	37,6	38,5	100,0
	Total	205	97,6	100,0	
Missing	System	5	2,4		
Total		210	100,0		

Jag hade kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck innan jag fick kännedom om Shanazi Hjältars arbete.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	20	9,5	9,6	9,6
	Stämmer knappast	19	9,0	9,1	18,8
	Stämmer varken eller	22	10,5	10,6	29,3
	stämmer till viss del	98	46,7	47,1	76,4
	Stämmer helt	49	23,3	23,6	100,0
	Total	208	99,0	100,0	
Missing	System	2	1,0		
Total		210	100,0		

De frågor som Shanazi Hjältar arbetar med är viktiga för att värna om alla människors lika rättigheter och värde.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	4	1,9	1,9	1,9
	Stämmer knappast	5	2,4	2,4	4,3
	Stämmer varken eller	15	7,1	7,2	11,5
	stämmer till viss del	54	25,7	26,0	37,5
	Stämmer helt	130	61,9	62,5	100,0
	Total	208	99,0	100,0	
Missing	System	2	1,0		
Total		210	100,0		

Innan jag kom i kontakt med Shanazi Hjältar hade jag liten kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer helt	33	15,7	15,9	15,9
	Stämmer till viss del	75	35,7	36,2	52,2
	Stämmer varken eller	27	12,9	13,0	65,2
	Stämmer knappast	45	21,4	21,7	87,0
	stämmer inte alls	27	12,9	13,0	100,0
	Total	207	98,6	100,0	
Missing	System	3	1,4		
Total		210	100,0		

Kontakten med Shanazi Hjältar har givit mig ökad kunskap och förståelse om hedersrelaterat våld och förtryck.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	5	2,4	2,4	2,4
	Stämmer knappast	18	8,6	8,7	11,1
	Stämmer varken eller	22	10,5	10,6	21,6
	stämmer till viss del	89	42,4	42,8	64,4
	Stämmer helt	74	35,2	35,6	100,0
	Total	208	99,0	100,0	
Missing	System	2	1,0		
Total		210	100,0		

Mina attityder kring hedersrelaterat våld och förtryck har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	25	11,9	12,0	12,0
	Stämmer knappast	35	16,7	16,8	28,8
	Stämmer varken eller	53	25,2	25,5	54,3
	stämmer till viss del	56	26,7	26,9	81,3
	Stämmer helt	39	18,6	18,8	100,0
	Total	208	99,0	100,0	
Missing	System	2	1,0		
Total		210	100,0		

Mitt synsätt gällande hedersproblematik har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	22	10,5	10,6	10,6
	Stämmer knappast	21	10,0	10,1	20,8
	Stämmer varken eller	34	16,2	16,4	37,2
	stämmer till viss del	86	41,0	41,5	78,7
	Stämmer helt	44	21,0	21,3	100,0
	Total	207	98,6	100,0	
Missing	System	3	1,4		
Total		210	100,0		

Mitt synsätt gällande könsroller och jämställdhet har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	24	11,4	11,6	11,6
	Stämmer knappast	24	11,4	11,6	23,2
	Stämmer varken eller	41	19,5	19,8	43,0
	stämmer till viss del	69	32,9	33,3	76,3
	Stämmer helt	49	23,3	23,7	100,0
	Total	207	98,6	100,0	
Missing	System	3	1,4		
Total		210	100,0		

Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar för min egen del.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	14	6,7	6,8	6,8
	Stämmer knappast	20	9,5	9,8	16,6
	Stämmer varken eller	43	20,5	21,0	37,6
	stämmer till viss del	71	33,8	34,6	72,2
	Stämmer helt	57	27,1	27,8	100,0
	Total	205	97,6	100,0	
Missing	System	5	2,4		
Total		210	100,0		

Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar i relation till min vänkrets.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	16	7,6	7,8	7,8
	Stämmer knappast	25	11,9	12,1	19,9
	Stämmer varken eller	47	22,4	22,8	42,7
	stämmer till viss del	80	38,1	38,8	81,6
	Stämmer helt	38	18,1	18,4	100,0
	Total	206	98,1	100,0	
Missing	System	4	1,9		
Total		210	100,0		

Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi i relation till min familj.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	44	21,0	21,5	21,5
	Stämmer knappast	43	20,5	21,0	42,4
	Stämmer varken eller	43	20,5	21,0	63,4
	stämmer till viss del	40	19,0	19,5	82,9
	Stämmer helt	35	16,7	17,1	100,0
	Total	205	97,6	100,0	
Missing	System	5	2,4		
Total		210	100,0		

Efter mitt möte med Shanazi Hjältar vill jag fortsätta att lära mig mer om de teman som verksamheten arbetar med.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	10	4,8	4,9	4,9
	Stämmer knappast	21	10,0	10,3	15,2
	Stämmer varken eller	60	28,6	29,4	44,6
	stämmer till viss del	68	32,4	33,3	77,9
	Stämmer helt	45	21,4	22,1	100,0
	Total	204	97,1	100,0	
Missing	System	6	2,9		
Total		210	100,0		

Jag skulle själv kunna tänka mig att arbeta med de frågor som Shanazi Hjältar driver.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	27	12,9	13,2	13,2
	Stämmer knappast	37	17,6	18,0	31,2
	Stämmer varken eller	31	14,8	15,1	46,3
	stämmer till viss del	54	25,7	26,3	72,7
	Stämmer helt	56	26,7	27,3	100,0
	Total	205	97,6	100,0	
Missing	System	5	2,4		
Total		210	100,0		

Den information som jag har tagit del av i min kontakt med Shanazi Hjältar är användbar i min yrkesroll eller på annat sätt.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	22	10,5	10,7	10,7
	Stämmer knappast	25	11,9	12,2	22,9
	Stämmer varken eller	40	19,0	19,5	42,4
	stämmer till viss del	84	40,0	41,0	83,4
	Stämmer helt	34	16,2	16,6	100,0
	Total	205	97,6	100,0	
Missing	System	5	2,4		
Total		210	100,0		

I den verksamhet jag befinner mig i arbetar man redan konkret med de teman som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, fritidsgård, arbetsplats eller förening.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	54	25,7	26,5	26,5
	Stämmer knappast	57	27,1	27,9	54,4
	Stämmer varken eller	30	14,3	14,7	69,1
	stämmer till viss del	42	20,0	20,6	89,7
	Stämmer helt	21	10,0	10,3	100,0
	Total	204	97,1	100,0	
Missing	System	6	2,9		
Total		210	100,0		

I den verksamhet jag befinner mig i finns ambitionen att motverka motverka den hedersrelaterade problematik som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, arbetsplats, fritidsgård eller förening.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	15	7,1	7,4	7,4
	Stämmer knappast	35	16,7	17,2	24,6
	Stämmer varken eller	54	25,7	26,6	51,2
	stämmer till viss del	76	36,2	37,4	88,7
	Stämmer helt	23	11,0	11,3	100,0
	Total	203	96,7	100,0	
Missing	System	7	3,3		
Total		210	100,0		

Jag tycker det vore bra om nya Shanazi Hjältar kommer att utbildas.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	6	2,9	2,9	2,9
	Stämmer knappast	2	1,0	1,0	3,9
	Stämmer varken eller	20	9,5	9,7	13,6
	stämmer till viss del	62	29,5	30,1	43,7
	Stämmer helt	116	55,2	56,3	100,0
	Total	206	98,1	100,0	
Missing	System	4	1,9		
Total		210	100,0		

Jag tycker det vore bra om Shanazi Hjältinnor bestående av en grupp tjejer kommer att utbildas.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	28	13,3	13,9	13,9
	Stämmer knappast	33	15,7	16,3	30,2
	Stämmer varken eller	12	5,7	5,9	36,1
	stämmer till viss del	33	15,7	16,3	52,5
	Stämmer helt	96	45,7	47,5	100,0
	Total	202	96,2	100,0	
Missing	System	8	3,8		
Total		210	100,0		

Jag skulle vilja veta om Shanazi Hjältars arbete har gett resultat och i sådana fall på vilket sätt.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stämmer inte alls	8	3,8	3,9	3,9
	Stämmer knappast	2	1,0	1,0	4,9
	Stämmer varken eller	22	10,5	10,8	15,8
	stämmer till viss del	72	34,3	35,5	51,2
	Stämmer helt	99	47,1	48,8	100,0
	Total	203	96,7	100,0	
Missing	System	7	3,3		
Total		210	100,0		

Bilaga: Deskriptiv statistik – Enkätutvärdering i gymnasieskolan 17-22 år (n=210). Resultaten presenteras utifrån enkätens tre delar.

Del 1. Nedan följer deskriptiv statistik för de frågor som ingår i enkätens första del ”Hur väl stämmer följande in på hur respondenten fick vetskap och kännedom om projektet Shanazi Hjältar?”. Svaren har angivits på en skala från 1 till 5, där 1 innebär att påståendet inte stämmer alls, medan 5 innebär att påståendet stämmer mycket väl. Medelvärde som närmar sig 5 innebär en mer positiv inställning i frågan.

	N	Min	Max	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag har kännedom om vilka frågor som Shanazi Hjältar arbetar med.	205	1	5	4,28	,706
Jag hade kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck innan jag fick kännedom om Shanazi Hjältars arbete.	208	1	5	3,66	1,209
De frågor som Shanazi Hjältar arbetar med är viktiga för att värna om alla människors lika rättigheter och värde.	208	1	5	4,45	,878

Del 2. Nedan följer deskriptiv statistik för de frågor som ingår i enkätens andra del ”Hur väl stämmer följande påståenden in när det gäller egen kunskap och förståelse”. Svaren har angivits på en skala från 1 till 5, där 1 innebär att påståendet inte stämmer alls, medan 5 innebär att påståendet stämmer mycket väl. Medelvärde som närmar sig 5 innebär en mer positiv inställning i frågan.

	N	Min	Max	Medelvärde	Standardavvikelse
Innan jag kom i kontakt med Shanazi Hjältar hade jag liten kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck.	207	1	5	2,80	1,306
Kontakten med Shanazi Hjältar har givit mig ökad kunskap och förståelse om hedersrelaterat våld och förtryck.	208	1	5	4,00	1,014
Mina attityder kring hedersrelaterat våld och förtryck har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	208	1	5	3,24	1,273
Mitt synsätt gällande hedersproblematik har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	207	1	5	3,53	1,234
Mitt synsätt gällande könsroller och jämställdhet har förändrats efter att jag fått tagit del av Shanazi Hjältars arbete.	207	1	5	3,46	1,287
Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar för min egen del.	205	1	5	3,67	1,179
Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi Hjältar i relation till min vänkrets.	206	1	5	3,48	1,155
Jag bedömer att jag kan ha nytta av den kunskap jag fått genom Shanazi i relation till min familj.	205	1	5	2,90	1,395

Del 3. Nedan följer deskriptiv statistik för de frågor som ingår i enkätens tredje del gällande ”Fortsatt arbete och samverkan”. Svaren har angivits på en skala från 1 till 5, där 1 innebär att påståendet inte stämmer alls, medan 5 innebär att påståendet stämmer mycket väl. Medelvärde som närmar sig 5 innebär en mer positiv inställning i frågan.

	N	Min	Max	Medelvärde	Standardavvikelse
Efter mitt möte med Shanazi Hjältar vill jag fortsätta att lära mig mer om de teman som verksamheten arbetar med.	204	1	5	3,57	1,092
Jag skulle själv kunna tänka mig att arbeta med de frågor som Shanazi Hjältar driver.	205	1	5	3,37	1,392
Den information som jag har tagit del av i min kontakt med Shanazi Hjältar är användbar i min yrkesroll eller på annat sätt.	205	1	5	3,40	1,211
I den verksamhet jag befinner mig i arbetar man redan konkret med de teman som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, fritidsgård, arbetsplats eller förening.	204	1	5	2,60	1,344
I den verksamhet jag befinner mig i finns ambitionen att motverka motverka den hedersrelaterade problematik som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, arbetsplats, fritidsgård eller förening.	203	1	5	3,28	1,106
Jag tycker det vore bra om nya Shanazi Hjältar kommer att utbildas.	206	1	5	4,36	,914
Jag tycker det vore bra om Shanazi Hjältinnor bestående av en grupp tjejer kommer att utbildas.	202	1	5	3,67	1,530
Jag skulle vilja veta om Shanazi Hjältars arbete har gett resultat och i sådana fall på vilket sätt.	203	1	5	4,24	,968

Bilaga: Deskriptiv statistik för enkätutvärderingen utifrån kön

Medelvärde och standardavvikelse för svar på enkätutvärderingen för tjejernas (n=113) och killarnas (n= 94) inställning till att själva arbeta med de frågor som Shanazi Hjältar driver. Svaren har angivits på en skala från 1 till 5, där 1 innebär att påståendet inte stämmer alls, medan 5 innebär att påståendet stämmer mycket väl. Medelvärde som närmar sig 5 innebär mer positiv inställning i frågan.

kön		N	Medelvärde	Standardavvikelse
Kvinna	Efter mitt möte med Shanazi Hjältar vill jag fortsätta att lära mig mer om de teman som verksamheten arbetar med.	111	3,71	1,065
	Jag skulle själv kunna tänka mig att arbeta med de frågor som Shanazi Hjältar driver.	112	3,52	1,322
	Den information som jag har tagit del av i min kontakt med Shanazi Hjältar är användbar i min yrkesroll eller på annat sätt.	112	3,60	1,189
	I den verksamhet jag befinner mig i arbetar man redan konkret med de teman som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, fritidsgård, arbetsplats eller förening.	110	2,83	1,407
	I den verksamhet jag befinner mig i finns ambitionen att motverka motverka den hedersrelaterade problematik som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, arbetsplats, fritidsgård eller förening.	110	3,43	1,104
	Jag tycker det vore bra om nya Shanazi Hjältar kommer att utbildas.	112	4,51	,827
	Jag tycker det vore bra om Shanazi Hjältinnor bestående av en grupp tjejer kommer att utbildas.	110	4,58	,861
	Jag skulle vilja veta om Shanazi Hjältars arbete har gett resultat och i sådana fall på vilket sätt.	111	4,35	,827

kön		N	Medelvärde	Standardavvikelse
Man	Efter mitt möte med Shanazi Hjältar vill jag fortsätta att lära mig mer om de teman som verksamheten arbetar med.	92	3,41	1,111
	Jag skulle själv kunna tänka mig att arbeta med de frågor som Shanazi Hjältar driver.	92	3,17	1,465
	Den information som jag har tagit del av i min kontakt med Shanazi Hjältar är användbar i min yrkesroll eller på annat sätt.	92	3,18	1,204
	I den verksamhet jag befinner mig i arbetar man redan konkret med de teman som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, fritidsgård, arbetsplats eller förening.	93	2,32	1,217
	I den verksamhet jag befinner mig i finns ambitionen att motverka motverka den hedersrelaterade problematik som Shanazi Hjältar belyser. Exempelvis på min skola, arbetsplats, fritidsgård eller förening.	92	3,11	1,094
	Jag tycker det vore bra om nya Shanazi Hjältar kommer att utbildas.	93	4,17	,985
	Jag tycker det vore bra om Shanazi Hjältinnor bestående av en grupp tjejer kommer att utbildas.	91	2,59	1,453
	Jag skulle vilja veta om Shanazi Hjältars arbete har gett resultat och i sådana fall på vilket sätt.	91	4,10	1,106